

Dr Ali KILIÇ
Paris 15-11-2008
JENOSIDE DERSİM

Dadgera Internationala Curmê Jenoside Koçgiri û Dersim

Seveta têdê Pêrodaiskarunê Dersîm, Seveta Cîwrail û Mîstéfaé Hemedê Mîrzalié Sîlemanî

Hotay serré na'ra avê, Milete maé Dersîm, dewleta qôlonialist û emperyalista tirkîa, eve jenosid da qîrkerdene. Na qîrkerdena tertelé, jenoside Dersîm, jenosidé Qoçgiri politika dewleta jenosidkara. Eve zovîna qêşê, wêderdaéna mîleté Hayistané nati, mîlêtê Hellenadê Pontus û Assyro Kheldanî jenosidé Koçgiri û Dersîm jüvin'ra çê'ra nê bene. Bêguman, têdê jenosidi eve desté Ittihad Terrakî û Teşkilâta Mahsusa Mîstefa Kemalî, qerare dewletûné yîne amé vîrastene. Çîke, jenosidkarenia Ittihad û Terraki û Mîstefa Kemalî zû politika wa, plan û projéa dewleta tîrkûna. Sew û sodîr'ra, merdene û weşîé'ra çûtîr jüvin'ra cera ne benê, politika Ittihad Terrakî û Teşkilâta Mahsusa Mîstefa Kemalî hénia, laé yîne politik û dialektikî pîa gîrédaié. Bîné politika jenosidkarê de jüvin'ra qênd û bend bié. Doskerdoğûne, Hamilka, Alamania, Fransa, Hollanda bié vergé siyasete Kemalizmî. Tayé doskerdoğê cûhudu hata nîka antisémtizme cuhud Mîstefa Kémal nas nê kerdo, eve deste Kemalî dardékerdena pîluné musevî, (Cavîd Beg)¹ teverkerdena 325 000 cûhudu hu vîra kerda. Jî dewleta tirkî, dewleta Israel jenosidé Hayistane nati inkar kena, evê tairune F16, koune dana bombakerdene bîrune ma wêsnena, jarûne ma rîznena, hardé ma hérinena. jî Lenge Sadiq Perinçeké hermeni jenoside Hermeniu inkar kene. Qêrare jenosidé Koçgiri ji Dersim bîne serdaria Mustafa Kemal, Meclisa Tirkia de ameî guretene. Tertele Sheik Said û Ararti, Sasoni, Koçuşağı, Plémorié, ji Dersimi eve deste yine ame vîrastene, mîlete ma evê destê yî jenosidkaru amo qîrkerdene.

Mesela ewru, ma verva dewleta jenosikara Tîrkîa de rîme. Doskedaré khe namé kerdi, politika jenosidkara Mîstefa Kemalî ağme kéné. Bié uşîra deste Dewleta tirkî, dewleta kolonialiste û emperyalista. Jenoside têde mîletûne bîndesti na dewleta emperyaliste inkâr û imha bié. Nu plan û pratiké dewleto., plano derg ûm kîlme Ittihad Terrakî û Teşkilâta Mahsusa Mîstefa Kemalî a. Méterisê stratéjî û pérodaîsê mîleté bîn destu, Hayistané nati, mîlêtê Hellenadê Pontus û Assyro Kheldanî û yî ma, kîrdas û kîrmanc jüvin'ra çê'ra nê bene, eve zovîna qesê lîzna pêrodaisê yîne verva na dewletê emperyalista tirk iddihadizm û kemalizm zû ya.

Beguman, Jenosîd, Jenosido. Azê mîlêti wêdardaéne, tertele, qîrkerdene, têdê imhakerdenine systématik(extermination systématique totale d'une race planifié) form û motive jenosidé. Haistané Nat'i dé jenosid, hermenié katolik û protestant, ortodoxî, zerdusti jüvin'ra céra nê kerdi. Jenosidê Dersim, Jenosidé Kirmanc û Kirdas u hermeni û grek pia ro. Tertele Koçgiri de Kirmanc û Kirdas u hermeni û grekî dewleta tirkî pia qîrkerdi. Poltika jenosidkara dewleta emperyalista tirkî zu politia wa.. Eve jövîna qêse çûtîr şîndore Jenoside Dersim, eve dardekardene na perodaiskarune tertele Dersim'ra, cê nê bena, nê vîşnina, dest'ra nê birina ra. Teori û pratiké Stratejié û politika perodaisê ma, jüvin'ra hen céra ne bena , còkao, araze kerdişe ma dialektik û matérializm û historik'ra bînge cena.

---

¹ Dardékerdena Djavid Beg'ra tipia Şiar sei mend., cuhud Hüseyn Cahid Yalçın ho'rê kerd laz. Şiar Yalçın dewa Madanoğlu 'de bi mehkum, ewru lîzna yî Ergekon'ta nijdia.

Perso rast, qîrkerdena vîrene éra, hata tertelo péen, jenoside çîk o? Qeî dewleta barbar û gonîwer mîletê Hermeni û Helleni û Asurî Keldani, kîrmanc û kîrdasê ma, bê qerar û bê qanun pia dardy we, qîrkerdi qêdênai. Dîrokzani, nîvîskarî raştia ma sero çî zonene? Çî nusno? Xeta û raştia yîne çîk a? Famkerdîs û arazekerdiş sene method dest pê kerdo ? Qeso khe yeno perskerdene, heto ju'ra dewleta barbarê çûtîr mîletê ma, dana kîstene, qîrkena, jenosid ana nezelnena mîletune bîn destî serde, heto bîn ra çûtîr eve deste kamy arazekerdena jenosidê Dersîmî dana çewt kerdene? Na politika dewleta empertalista tirki;çûtîr arazé bena, yene'ra zon?

Methodé zanaiş û doskerdena zanistié sosiologia jenosidê sene hazet dano ma dest khe, ma jenosikarune na dewleta tirkî berime vêre Dadgere Cûrmé Internationalî Jenosidi û Curmune hervi? Raa raste,raa araze kerdena , analiza dialektika jenoside Dersimi a, Jenosidkaru vere Dadgere Curme Jenoside Koçgiri Dersim, idam kerdena. Jenosid, motive se beno bî vone, plane sistematike dewleta. Motif, Xiristianeni, Sarésûernié, Cuhudeni, çî beno bî vo, soé , reze mîleti, eve plana sistematike dewlete soé mîleti werderdaéna, imha kerdena, qîrkerdena. Çûtîr beno, tayê nustoğê Dersim, hona zûrone dewlete dima soné? Zûrûne dewlete ho're kene bînge nustoğonia hu? Çûtîr beno tayê nustoğ heto ju'ra vanê ma verva politika dewleta qolonialist û emperyalisti me, heto bin'ra bene bedel dane, peru dane dewlet û eskheria emperyaliste tirki; evê laé na dewletê bene hu dané dardékerdene, rind zonene khe eve yî perûne perodaiskarune welatê ma, azadkarune ma dané qîrkerdene? Eve qese zanisti, sosiolojié jenosid perskeme politika domonune Jara Paçkîne çîk a?

Bêguman, no kar, karé sosiolojié jenosid o. Dewa, dewa justicia internationala curmia. Zanistoği, sosioloği, doskerdoği qesune vijer, ewru, meste çûtîr anê tê lewê, eve methodé dialekti û zanisti, dano perskerdene çûtîr bese keme Dewleta tirki berime veré Daqdgera Internationala Curmî² veré Dadgera Interntionala Justicia Lahey'î³ Proja sazkerdena Dadgera Internationale Curmé Jenoside Koçgiri û Dersimî na famê bîngi sera vîrajia.

Qêsa rasté, perôdaiskarê welatê ma, roza 15-11-1937 de, **Seyd Riza**, laze hu **Uşen Resîk** Efendi, Aşira Demenu ra, **Ali ê Mir Z'Ali é Silemani**, Aşira Sixhesenu ra **Hesen Ağa** Aşira Uswu ra Laze Qemer Ağai **Findik Axa**, Aşira Demenu`ra laze Ciwrail Axayî **Hessen Axa**, Aşira Khûresu`ra **Hessenê Yivrahîmê** Qijî, **dess û zu** pérodaiskaré Dersim Xarpêrt`de eve qerarê Mistefa Kémalî darde kerdî. Roza Dardekerdene de Mistefa Kemal Xarpetto wêsaé de vi, evê amr yî, darde kerdî, lesa şehidune ma vêsnai.. Jenosidê Dersîm eve na dardekerdena şehidune ma hu sero Şindor nê bîrnenno. Na qeşi sero Amîka Sengal Xanîne, çena Hesene Pîthaliyé Mîlle Wouşenî, hermeta Mîzalié Sîlemanê Hemedî, Lazê Brayûé mî Silemanî Ivrahîm de qesei kerdî vî: «*Seyd Riza, Lazê Xal Aliyê Mirzê Sili, Fındiqê Lazê Qemer Ağay, Lazê Civrail Ağay Hese, a ni Ağleri nia çînti we, eştî ra dare...zona? A yi ki esti ra dare, vake, „na Demenu vake, ma peki Pilê ma esti ra dare. Ma nika ma ki, her evraqî ma sero, her isi ma kerdo, ma ça şime tesmil vi me, ma ki honde ho ki dame pêro, ke ke ma kışayme, kora 've destê ho kışime*»⁴

Beguman, qirkerdne, tertele û jenosid bîa rîka dewleta Osmanî, tirki. Na dewlet û Seveta Kîrmanceni ma 40 rée ma qîrkerdime. Qeso khe yeno pers kerdne çûtîrî qîrkerdena 8 hozor mordemi Srebrica`da qîrekerdene ardé veré na Dadgera Internationale Curmé

² Cour Pénale Internationale(CPI)

³ Cour Internationale de la Justice de Lahey

⁴ **Saadê Tertelê 38i** Sengal XanîmeÇhime: www.mamekiye.de İsmail Kılıç **Arekerdoğ**: İBRAHİM KILIÇ (Tornê İvrahîmê Sîlê Hemi, Mamekiye, 1976)

Yugoslavia sera 1995 'de qeraré Jenosid da. Dadgera Internationale Justicia Lahey na qerar qewul kerde, çûtîr beno, ma, qîrkerdena mîlete ma eve Dadgera Internationala Curmé Jenoside Dersîm u Koçgiri, besene ê keme, ma qerare hu, bijerime, ma ve hu; na dawa , ma nê bêrime vere Organisationa Juyina Mîletu ? Na qêsa sero, mî nama de dergé serdaré dewleta tirkî Dr Avdila Gul're rusné.⁵ M^na nama de sazkerdena û qêraré Dadgera Internationala Curme Jenosidé Dersim û Qoçgiri serdaré dewleta tirkî ro araze kerd, haqa yîne qerar^é dardekerdene dê.

Evê qesa kîlme, eskhere dewleta Osmanî tirk Çaldiran'ra nat 108 rei eskher rusna ma ser. Welate ma talan kerd. Mîlete ma dai qîrkerdene, azê ma dâ wêdardaéné.. Jenosidé Haistané nat'de 3000 000 hermeni kîst, qîrkerd. Havale mî, **Hratch Grigori Bedrossian** na qêşîsera vano « *sera 1894-1896 de 300/000 hermeni Xorté tirkî dai qirkerdene* »⁶ Monseigneur Jean Naslian vano « vere çîmune Alaman û Avusturiru de Xorté Tirkû(jeunes Turcs) wêdardaéna soé hermeniu tatbîk kerde. Qîrkerdena Adana 1909 û qîrkerdena serûne 1895-1896 preatike Alayîne Hamidiyé ma're misalé »⁷ gîrso. Qirekerdena milete maé Dersîm û Koçgiri , serune 1876 hata 1907-1911 et 1913, 1921 û 1930 Pilemori û Ararati bera hu zof derga. Raşfîa dina awa khe, sera 1071 de kîrdasî kot bîné destê islamî, eskeré Diojeni qîrkerdi, Kîrdasî koti'ra ver, tirkê barbarû ard kerdî Anatoli'a. Dôdîma qîrkerdena mîletê ma amé rozé, sera 1514 dê, qîrkerdena çermesurune Latin Amérika amé zû waxt. Idrisé Bitlisio xérépiaé, bî mîj kot'ra, Yavuz Sultan Selîm ver. Bî namê islamî, cîye tîrku berd kerd qîdixê hu. Welaté ma werté imparatoria emeprialista Osman û Persa barékerd, 700:000 mordem; cini; cianiki, domoni dai qîrkerdene. Dodîma, mîletê dina, çarali amé qîrkerdne. Xîrîstiani, Ezidî, Nestori sera 1842'de Berdîxan dest est ver qirkerdi. Verva Memed Aliyé Mîsîri, Bedirxan hête dewleta Osmanî gurete. 35 000 perodaiskarê hu kerd vînd. Bedirxan kot hete Osmanî Qela Said Beg eve tanq û topé dewleté ua çêmê Dîjle sera berdî, çek est Said Beg ser. Maraşal Moltke na qîrkerdena Said Beg zof dîvetîn qesei keno.. Bedîrxan Beg zagoné şeriatî takbik kerd. Bojié werezaé hu Yezdanşer cîra kerd. Pêrodais'de ki brazai heté dewlete Osmanî guretê, na béra kirdasuna., Bedirxan alt bi, hesîr guret arde berd Konstantinopolis ; uskara rusna 'ra Krité(Girit). Uska, yî ve arnavut Mustafa Pasai, pia mîlete greki xenekît. Serra 1857'de Albûl Aziz Bidîrxan beraat kerd reina amé şî Konstantinopolis. Dora tipia şî Damas uska merd.

Serûne 1911, 1912, 1914, saréwederdaéna Dersîm seveta qîrkerdena hermeniu Marache û Zeitoune û Cesarre ; Bitlis, Mouch, Dersimîzu mûltecîyé hermeniu qewul kerdî. Verva saréwederdaé Dersimi, Imparatoria Osmani Mîstefa Kemal rusna 16. Qolordî. 30 mart'de Saréwederdaéné amé hata Palo, Diyarbekîr. Perodaiskarune Dersîm yî peiser ağme kerdî Sukha Paloi xelesne. Mûstefa Kemal hata ua Peri é amé. Urisi Erzînga kerd bîne bandîra hu Qommandané Uris Lahof ve Kîrmancune Dersîm'ra Peymana qarçêjuvîn nê biané(Traité Non Agression) nêqesnê.

Hokmaté Serxubiana Kurdistana Koçgiri' rav tipia, verva dewleta kolonialista tirkî, tertele **Nasturi û 12-28 -09- 1924** » amé wertén mîlete Nesturié 14-08-1924 de qîrkerde qêdena. . »⁸ Eve vatena arteşa femandariya tirkia perodais û huverdaisê **Cheik Said**

⁵Niadé, Dr Ali KILIC, Lettre Ouverte au Dr Abdullah Gul, Président de la République de Turquie le 11-10-2008, Paris in www.pen-kurd.org fransî

⁶ Hratch Grigori Bedrossian, ibid p.3

⁷ Monseigneur Jean Naslian, évêque de Trébizonde en 1911-1928, Mémoires sur les événements politico-religieux en Proche-Orient de 1914 à 1928, Première tome juillet 1914-octobre 1918, édité par Hratch Grigori Bedrossian du Cercle d'Ecrits Caucasiens, septembre 2008, p.121

⁸ , *Les révoltes Kurdes dans les Archives de l'Etat Major turc* volume ; 1. p.54

Efendi 13 Xeilas 1925 de Sarê da we, 6-7 asmî de qêdia »⁽⁹⁾. Rêzê perodaisê, sarewederdaéna **Cheik Said Efendi**, serhubiana Kurdistan vié. Dewleta kemalisti zof zurî kerdî. Mistefa Kemalo emeperyalizme ingiliz de tîzpîz kerd, 45000 top gureti mîlete greki sarê kerde, 200.000 mavzer guret dai deste cuhudu, bîne sedaria Hasan Tahsin de Grekû Hermeni qîrkerdi qêdenayî, na pratike ho, eve hu emperialist vî, cera 'ra, eve çeke Bolseviku, Ingilizu, Fransîzu, alamanîzu, italianîzu ejq.. mîleta qîrkerde, zure yergatia ingilizu kerde. Na qeşî sero Ismet Inonu vano« 21 Xeilas 'de ez Anqara de vû, Ataturk amê Gara guretô. Pia şîme Çankaya. Hokmaté Fethi Bey gîno waro. Çîke Partia welatpêver muhalet kerdene ⁽¹⁰⁾ et Hokmato de newe bîne destê Ismet Inonu 'de saz kerde. Ismet inonu ve hu vane« deset ma de Ispôt çine vi ke Ingilizu dest esto sarewêderdaéna **Cheik Said** . 47 perodaiskaré welte dardé kerdî, eve se hozoru mileme da we.»⁽¹¹⁾? Çeke fermadariya dewleta tirkî 350 seate welate ma bomba kerd. 350 ton bomba este, mîletê ma da qîrkerdene, jenosid kerde.

Dodîma, perodaisê **Raman Reckotan** sera 1925 dest kerd pê. Milete ma Mus' de qîrkerde. Eve vatena serdaré Artesa tirkîa wezire kare zerî 01-08-1925 de pêrodais »⁽¹²⁾ sason'ta tipia Gulana 1926 de Sarêwederdaéna Ararati 'ra tipia 1926 perodaisé Koçuşağî Xozad 'de serra 1926 peyda bî. Eskere Tirkîa 17 gulane 1926 de kot Xozad hata 30-11-1926 welate ma bomba kerde. »⁽¹³⁾ Dodîma perodaisê MUTKI gulana 1927 ra vê hata 25-08-1927 »⁽¹⁴⁾ mîlete ma verva dismenî da pêro. Kirdasé Araarti şî kotî rojawa Kurdistani. Wu waxt Kirdasûne **Semdinli**: dewa Semdinli çek est dîsmeni. Dîsmeni mîlete ma qîrkerd. 5000 kîrdas hesir guret. Na qîrkerdene, perodaisé milete ma nê qedena. Asma obtobra 1927 de BICAR çek gireda. 34 roj' Mustafa Muğlali verva mîlete ma da pêro. Alayîa III, Tugayê II, gulane 1927 de eve « 59 zavî; 1525 eskher; 356 ostor et 176 ostore kirakerdî 1014 mawzer; 59 mitralyoz; 22 mitralyozê girşî 4 top marka Krupp; 355105 fisek û bombe dest »⁽¹⁵⁾ verda milete ma 5 07 1929 hata 3 08 1929 made da pêro.

Çînare dewleta emperialista tirkîa eve honde eskher Kurdistan de geviydana? Na dewlete Tenduerk de sera 1929 de kote vîrenia Cheik Abdullahî. «Hêzê Albay Esref ame tatlıçay; hêzê Albay Hakki amê Beyazîd, Alayia Şoaruna 41, amê Qarakose» ⁽¹⁶⁾ Welaté ma bomba kerde, verva dewleta kolonialiste sera bine SAVUR çek guerti hu dest. Starejié ho de tîrku rind zonene khe, çek guretena Savur yena resena perodaisé Araratî. Mistefa Kemalo khe kotiv bîne qîna dulgeru ji tertele **Cheik Said Efendi** perdaoise mara kifir kerd. Eve vatena «Artesa fermadariya tirkîa, perodais verva çekadrune kurdi 20 gulane 1930 qêdia. ».⁽¹⁷⁾

⁹ *Les révoltes Kurdes dans les Archives de l'Etat Major turc*, volume ; 1. p.114

¹⁰ *, Ismet Inonu ; Hatıralar ; volume ; II ; p.199*

¹¹ *Ismet Inonu ; Hatıralar ; volume ; II ; p.202*

¹² *Les révoltes Kurdes dans les Archives de l'Etat Major turc ; volume ; 1. p.205*

¹³ *Les révoltes Kurdes dans les Archives de l'Etat Major turc; volume ; 1. p.242*

¹⁴ *Les révoltes Kurdes dans les Archives de l'Etat Major turc; volume ; 1. p.287*

¹⁵ *Les révoltes Kurdes dans les Archives de l'Etat Major turc ; volume ; 1. p.315*

¹⁶ *Les révoltes Kurdes dans les Archives de l'Etat Major turc; volume ;II. p.19*

¹⁷ *Les révoltes Kurdes dans les Archives de l'Etat Major turc; volume ;II. p.25*

Demdiskaria Dersîm de braia Dele Laç û Dere Zilan esta. Dersim' de Pîlemorié octobre 1930 de saré da we; wu waxt, Zilan saré da we. Mîstefa Kemal wuastiv Ismail Axaye Seqaqî Simko Axayi verva ingiliz dove perodais, heto bîn'ra dest est Şaxe Irani, Simko Ağa şehid kerd. Rasté awa khe, sera 1920 Peymana Dostenia Russia Tirkia neqêşîé, name Mîlete Kurdistan'ra, Simko Ağa imza kerd. Mîstefa Kemal ve Şaxe Irani pê destune jûvin guret, Qomandané tirki Salih Omurtak, eve ejnosid az ve aze des hozoru dewuz û qêslacié Kurdistan werte'ra dardi we. Na perodais de ittifaqe Hoyboun û Dasnaqî bi. Professeur Jean Marie Demandent vano « Sarêwedardaéna péene, Dersîm de, halene Heli'de dest guret. Qîrkerdene zof xîravîn vi é. Eve tairu gaze kimyevi rîsnai ser. (1936). »¹⁸

Demdaiskaria girsa, berze, perodaisé Dersîm io. Serar 1936 hata 1941, dewleta tirki, koé ma, dewe ma, bîre ma, Koé Deemnu, Koé Heideru, bomba kerdî. Koo Sur, Jélé, Koé Sosin, Dolubava, Kemere Duzgîni, Onaciqe, Xozad bomba kerdî fişt'ra cî. Mistefa Kemal ve hu, tatbikat kerd, eve gonîa mîleta dest hû şûti. Seyd Riza ve des hevalune yi, Aliye Mirzalié Sîlemani 15-11-1937 darde kerdî, lese yîne çûtîr khe Marçig 'de çe d'Hemedé Mizaliyé Silemani, Asira demenu'ra 250 çe qîrkerd, qaz est ser, tède meyite yîne wêsnayî. 52 domone çe Hemedé Mirzalié Sîlemani ki qîrkerdî. Eve vatena brayé mî Sîlemani, astike yîne Marçig de bî ye qurçî dere. Nu jenosid nio, çik o?

Sera 1919 asma 9 de Mîstefa Kemal ame Sewas; nejidié Cardak de Alisan Beg di. Alisan Beg vakê," *eve presibune Wilson, Republika Armania saz bona, na Républika jêde sera hardé Kurdistan de yena sazkerdena, ma seweta Kurdistan damê pêro*»¹⁹ Mistefa Kemal wuast khe kirmancé Koçgiri û Dersîm poşt bîe yî.»²⁰ Alisan Beg cera ra şî Koçgiri. 23 04-1920 Meclisé Tirku bî ra. Alisan mebus biané red kerd. Mîço Axa, wîstewre Seyd Rizai Diyar Axa Ahmet Ramiz û Hesen Xeiri Beg ami kot Meclisé tirkû. Jî ewru çûtîr partia AKP de 75 mebusî este, wû waxt 72 mebûse Kîrmanci bi. Ma vîneme péé cû; çûtîr ni mebusi amei kîstene. Sera 1935 de Sukru Kaya servatene Mistefa Kemalî zagone jenosidé Dersim da qewulkerdene. Dadgera Internationala Curme Jenosidé Dersim û Qoçgiri haqa yîne de qeraré dardekerdene da. Çik ê, Mîleté maé Koçgiri, sera 1921 Hokmaté Serhubiana Kurdistan da naskerdene. Deklaratione sazkerdena Hokmatê Kurdistan Koçgiri'de karé Alîşer Efendî vî. Hokmatê Mistefa Kémalî qerar da khe Şeyh Sunisi bero fetwa bîdo tède sarê maé« Koçgiri û Dersimî bêre qîrkerde»²¹. Verva na qeraré dewleta tirki mordise çekdarûne Koçgiri 6185 perodaiskar vi. Roza 7 mart'de Aliser Efendî çek est dewûne tîrku ser, heştê dora tipia eve vatena Fermadandaria Tirku«Haydar Beg xevere rusne braé hu Alisan're her hezvetê'ra 50 mordemo çekdar bî wuazo; na mesaj sera, Alisan eve 500 çekdar rest bextê Umranîyé»²² Heto bîn ra Aliser ve 500 perodaiskarûne Dersimî amei koti dewa Terkilo. Rojnama Payam Sabah²³ ilân kerde eskhêré dewleta tirki« bese nê kerde sarêwedardaéna kîrmancî(Kurde) alt bîkero, Angora General Nurettin Pacha rusna, Mîstefa Kemal amîr da Kazim Karabekir khe hezê eskhêré rojav verva pêrodaisê kîrmancû de bijero.» Pêe asma Gulana 1921 de Aliser Efendî û Nuri Dersimî oncia amei Dersîm. Roza 17-06-1921, Dewleta tirki Alisan Beg ve 500 pêrodaiskaru'ra pê gureti berdi Sewas. Dadgera dewleta tirki 15 perodaiskaré Koçgiri dardé kerdî, 400 pêrodaiskar kerdî hepîs.

¹⁸ Prof. Jean-Marie, Demandent, ibid.p.135

¹⁹ EVIN CICEK, Koçgiri Ulusal Kurtulus Hareketi, p.41

²⁰ Archives du Ministère des Affaires Etrangères, Paris Dossier Cucase-Kurdistan,II, p.27

²¹ Genel Kurmay başkanlığı, Turk istiklal tarihi, Istiklal Habbinde ayaklanmalar Cilt, VI, p-264-265

²² Genel Kurmay başkanlığı, Turk istiklal tarihi, Istiklal Habbinde ayaklanmalar Cilt, VI, p-264-265

²³ ETAn Révolte Kurde, Bulletin Périodique de la Presse turque, N°14 pp.7-8, 12 04-1921 in 7 N 3254

Waxte Yavuz de, Müftü Hamza'î, eve emre Sultan Selim fetva dê ke Milete ma seveta sarésureni “ qîrkerdene bara mûsilmanuaa”Şeyhülislam İbn-i Kemal fetva hode vano “ qîrkerdena saresuru helala” Kanuni Sultan Süleyman fermane ho ‘de« qefçilia sare suru eve hepiskerdene nî, tédine wertera wedarene” Kanunî eve fetwa u mîlete ma da qîrkerdené. Ebusuu’ud Efendi fetwa ho de vano« a o khe hot saresuru kîseno ez kîlete Cennet dan yi» eve zovina qesé« wedardaéna tède sarésuru helala ». Sera 1606 de Murat Pasaî « saresuri kişti kerdî Quyu» Sera 1921 waxto Koçgiri kot herv, Mîstefa Kemalî Şeyh Senousi rusna Sewas, uska Camié de Fetwa dé ké, “ qîrkerdena mîlete ma »²⁴ helala. Qirkerdena mîleet ma Maraş, Çorum, Malatya-Elazığ, Gazi ve Madımak (Sivas), dîme na politika wa.

Arteşa Fermadaria Tirkia vana « hayduti kotivi miğaru, çevver eve kemer dëss kerdî. Eskerune maé qeremanu top est ser , pêcû mityalyozberune alayia 25 aylîm kerd, mufreza istikamî évé qalivu miğarei tahrip kerdî, aé khe zere de re qîrkerdî, imha kerdî? A é ke wuast hu tever erze verva adîrune mityalyozune 216 hayduti tède kîştî, lesa 12 hayduti ua çeme Muzîri serde di »²⁵

Amîka mî Sengal Xanîme, Lona Laç sero qesa cerri vata;« Derê Laçi de, ma zofi teney ameyime, qedaê tu ceno.. **Xêlê silxeti vi?** Ma zofi silxeti ameyime, torê qesey ken. Leê ma de game de 30, 40 u 50 mordem mend, leê game de. Game de hame na **Silê Phito**, na **Mirzali**, iye silxetiye, yi nia diarê marae, ma ciaie kotime bine ewk ki, yi ke peê madê game de mendê. A ma ki nia binê kêmeri de rime. Ma nia da sodir, mı qeda, esker corde rîjiya ma sero, yinu hama ma nêdime, esker kenê game..., kenê game.... Hama poştîya ma qewuna, ma vame, ye ma nêjidiye made rê, esker ke ame ita, ni nêverdane. Yoxro ke, esker endi zor kerd, her kêş horrê şiy, her kêş şiy. Kotime son, kotime son, ma niada ke, têpia na Mirzali 've lazê biraê Wusê Arslani esto, piya vejîay amey, amey uza ke ma tède weşimê. Neyse ma uzay ra ami me, ma uzara ki a roze xeleşîay mi, ma ameyi mi. Taê mîletê ma ki rew verdo wo şiy, yanê rew amê, hama khal-khel butu made ro, u wo ke a game de ro, butu **khal-khelo**, aşîra **Khalune, Avasune, Surune, Asurune, Beytune...**

« Esker ke, ordi ke went ma ser, went ser, ninu Demenu qeytan sere nêşiyenê, eskeri ra nênene. Sata ke esker zor kerdênê, sata ke zorkerdenê, u taw Demenu kotenê werte, jê vatana ho esker qîrr kerdênê, jê vatana ho qîrr kerdene. Biraê horê vajine, waxte ko ewk nêvi, ninu hal 've hali eskeri ra nênene. Yanê esker ke savrê ninu teng nêkerdenê, pa nênene. Hîya, honde ke savrê ninu teng nêkerdenê, pa nênene. Ma endi cor ke esker zor kerd, na serra ke qîrkenê, a sara. A sarre çadır Koê Sur ra 've Koê Sosin ra gîreday, her cara çadır qurmus kerde, esker ame. Topi Koê Sosin ra gîreday vi. Na Koê Sur ayrîyo, na Koê Sosin ayrîyo. Ca 've ca topi gîreday. Hona ke yanê vore koura, a serre yinu çadır sanay cî. Demenu diyenê pêro, inu diyenê pêro, esker çarna we, esker niame, esker çarna we, esker bese nêkerd, endi kotime vasturiya gênimu. (..) Lona Laç'de «İvraim tède vi, khali ke tu İvraim 've Mirzali ra hete mara. Hona Boruzu estê tey, mîlet esto tey. Ma endi, ma ke berdime Qina Dolu Bavay ra, yanê ma endi cerayme de, yanê ewru some, some kume lona Laçi. Zona? Endi some kume lona Derê Laçi...Yi koyde veti ve, yi topi butu veti ve nia verva ma, u khêmer butu nia ridra dar u qint butu tede vet... Biraê horê rîndî rê vaji, uza de esker gîrre serê ma kerd, şî cêra de, esker na het ro amê, du het ro amê.Ma silxeti vi me, zofi me, ha! Hora u taw ordiye tède yena... ordiye ardi vi ma ser... Biraê horê rîndî rê vaji. Na Welê Hemê Mîli vake, ero qeytan..., vake, ra urse, Hesê Gêwe ra vake. Hesê Gêwe o, Mirzaliyo (Mirzê Silê Hemi) , İvraimo (İvraimê Silê Hemi), Silo Phito, biraê horê vajine, ni hora phonc u ses teney vi. Ni phonc u ses teney mordemi na hete ro, du hete ro, ninu u esker sana 've ho ver, a jivatiye de koti cî,

²⁴ , Xutba Seyh ûl Islame Mîstefa Kemal, YENI GUN 10-05-1921

²⁵ Reşat Hallı “Türkiye Cumhuriyeti”nde Ayaklanmalar, Genel Kurmay Yayınları

qırr kerd berd, berd Qına Dolu Bavay, hora nia ha... **Çond teney vi?** Nê çond teneye? İvraimo (İvraimê Sılê Hemi), na Mirzaliyo (Mirzê Sılê Hemi), Hesê Gewe o, Sılê Phito, Hemê Cıvê Kheji jo, na dı tene bini tey vi, pêro piya ses mordemi vi. Endi niada ke, esker ke corde zor kerd, ni uster a şî, na hetro şî, du hetro şî, yi jê vergu kotivê wertê yê eskeri, a ra de u eskeri qırr kerdî, cor veto Qına Dolu Bavay... Bıraê horê rındî rê vajine. Eke esker ke berd uza, uza tariyo. Hama İvraim (İvraimê Sılê Hemi), jê malê Pheşki bive kêmeru ro, kou rê şiyene. Qeytan, kam çı seder kerdene ke, İvraim kata sono, se keno? Mı qeda gureta, endi kotera cı, çekê dinu, u perê serê dinu, u hasavê dinu, a yi butu kerd topi, pe weşiru pişti ve, pê wejiru, na birr çino? na birre ewk... na birro gırs esto, pê dinü pişte, a yi butu pere u çeki ard ta Lone de eşti pêser. Qa na Meleka²⁶ rametliye, dêka tu ki made vi ye, a heve 've heve zonena.. Bıraê horê rındî rê vajine, yi esker pêro qırr kerd, a yi çekê inu 've perê inu ra kotera dest, ard ta eşti pêser... Ma şime roze Derê Laçi de mendime, nêmendime, sodır vake, Yıvıs kışıyo, vake, Yıvısê Sey Khali kışıyo.»²⁷ Uzar têpia, kıstena Yıvısê Sey Khali ra têpia kês vireniya eskeri nêşî. Demenu qaray vi, inat kerdî vi, kês vireniya eskeri nêşî... Kıstena Yıvısî ra têpia, esker hona koti Derê Laçi. Qeytan ha, qeytan ha, esker qeytan Derê Laçi nêguretenê, Yıvıs ke kışıya, Demenu inat kerd, kêsî vireniye nêşî...

Dakıla mî **Meleka Hemedê Mirzalié Sîlemani**, Khalike mî Hemedê Mirzalié Sîlemani, Amika mî Sengal Xanîme, Mirzalié Sîlemani, na Dere laç de vi. Venge Dakila sere qasette ro. Vana “ Xevere ame khe brayé Ali(Alié Hemedé Mizalié Sîlemanî), û Hesene (Hesene Hemened Mirzalié Sîlemani) Koo Sur de amé kîstene. Pié mî bî tever, mî domoni guret kot’ra dîme, Mirzali û Sengalê kot’ra ma dîme. Dot’a eskere dewlete naive ma’ra, qerqesune gîne gosê pié mî çel kerd.Ma hu est pee kemeri, ma xelaşa îme.»²⁸ Vatena amîka Sengale qesa Dakila mi kena’ra rast vana « Waxto ke ma Derê Laçi ra bime tever, İvraim? Ma ke Derê Laçi ra bime tever, mı qeda, nia ışıldağ estenê yi Koê ma ser de, nia benê roşt, beno roşt, a nia oncia beno tari... Ma esker hora peyra..., ma esker hora na dina, na ordiye amene, ha! Ma endi, ma ke lone ra bime tever, na eskeri u mîletê ma uza butu henî qırr kerd. Zona? Endi u taw bovera ağır makina nia nay ve ro... Ma serra virene na çê Surê Avasune, hetê Suru, ma berde ho de kerdê zerê (lona Laçi), bıraê horê vajine, serra bine şiyê hurendiya ma vata, hurendiya ma vata ke, ni nae ha falan ca derê. Serra bine têpia ma çond serri ko ra mendime ha. Çond serri esker ma seri vi ha, çond sarri qediya. Bıraê horê rındî rê vajine. A yinu caê ma dos kerdo, ninu vati vi. Topi ke zerê lonede gıray cı, u sonde bime tever, zerê lonera bime tever... Topi gıray lone ro. **Xele tède qır bi?** U mîleto ke çike nia esto... u butut tedê şive heuwn ra, tède hewnde vi, qeytan. **Ma sima wertede vi, hıya?** Ala vînde, na Khalike tu rew şî, peyniya lone nia serê ho duzo, peyniya ho nia bota sona, hama yi seke maneke zımuston eve têli ra qıştık giredane, endi u hen ye jê ewke ho verde vi, khalikê tu verde vi. Bıraê horê rındî rê vajine, ma berdime dot peyniyede, na Seydali yo, na Besa, Besa (Şiae) 've lazeki ra, ezu, ey (Mirzali) ma berdime o dot peyniya lonede vındarnay me, ey (Mirzali) vake, nêvo topi zerê lonede cı gîne. Ma niya honde na peyda, citur ke yagê tu pê cênê..., Ma pee coy ke lone ra bime tever, ma nia da ke, o çike uzavi, tède qırr kerd... **Topi smarê nêgıray cı?** Nê, topi ma nêgıray, ma berdime dūrri vındarnay me. Na vireniye de cao ke açığo, honde mala na bonu verê lone açığo, cıke u verê a lone de vi, topi na boveri ra estê cı, gîne ro lone butu qırr kerdê... Bıraê horê vajine, çike hurenda ma vata, ha! Tope ke gıray cı, o mîlet butu nata 've o çî butu qır bi... Bırae horê rındî rê vajine. Eke qır bi, jü lazek, dêma ke hondê çivi gıray ve 'ro yi lazeki. Di sari serê gurenê, vake, yi topi dêma ke ağlemiş kerdê. Demge veng ra kêşî nêkotenê. Jü çêneke, jü çêneke veng kotene ra cı, bıraê ho sero bervene, nêver dane biver vo,

²⁶ Dakila mî Merleka Hemedê Mirzalié Sîlemani. MUNZUR GAZETESI

²⁷ Qese Amika Senagle, ibid.

²⁸ Melek Gonuldar KILIC, çena Meleka Hemedê Mirzalié Sîlemani, hermeta Ouşene Pîthalié Mîle Ouşeni a Huseyin KILIC. Mêrde hu yo vîre Yivraime Mirzalié Sîlemani o. Bakilê Suleiman KILIC û YEMOS KILIC.

haze to! Na biraê Khalê Gonci (Qemerê Hesenê Khalê Gonci) na lazê Khalê Gonci kışiyay vi tède, zof, zooooof...zofi mîleti tède kışiya.. Ma ke sonde ke lone ra bime tever, ışıldağ erzene dina bena jê çıla, boyına topu rısnene ma ro. Neyse, jü ma na Derê Laçi ro rusna, ma vake, tik su, binê Bori de. şî ame, vake, esker uza vireniya ma gureta, yoxro ke, u zur keno, esker-mesker uza cıne vi yo. Ma cerayme de, ververê Holboriye şime... »²⁹ Na qesi sero Hezere” na Mirzali vake, "sıma 'tha vındê, vake, "naza vındê, ez son, hora mı ke khêmerê ho dımê este, kês qeytanpêro bêrê, qeytan! Kam 'ke 'tha vındo, sodır pêro qırr kenê. A kam ke bese keno bêro ho doymê adır erzê, khêmer 'ke mino waxto 'ke hora dıme est". O şî re dı-hire kêmeri kuay ve ewk ra, dı hire kêmeri koay vi inura, çık vay dino, koê... esker nata şî vi cêr, cêr kuto ra rae sera, cor ki cor kuto ra, hewn dero esker.Khêmerê ho dıme este. Maê 'ke ameyme, ameyme, 200 mordem madero. A, mae vêrdime ra, verdime ra dıme, a, mae ke dıma nêverdime ra, pêro a gema Alabari de mendi. Biraê horê rındi rê vaji, neyse, ma têpia na rae ki ameyme peê Alabari de uza mendime. Hama vake, "kam ke 'tha vındo, meste eskerê Koê Suri pêro cor de gırrê seri beno".

Xalê mî Alîé Hemedî sero lawuka vata, qêse a lawuke naé/ **vore vora/vore vora /çhor qalvo nême Aliyê mı/ Aliyê mı /Aliyê mino Qızo /bıko bıko bıko/ Aliyê mı tênino / kafir hard kımto/miye ra ceri/ lazê mı kerdo hard /bıko bıko bıko/ Aliyê mı ondêrê koy tênino /ondêrê hard tênino/ cıgera mı tênino /**

Aliyê mı Aliyê mı/bao qeda cıgera mı /ondêrê koy tênino /Kafiri lesa Aliyê mı/ miye ra ceri kerdê hard /eve weşıye ra/roştia çımê Aliyê mı / cıra vetê / mı sero dina biya tenggo tari/ vore vora, /vore vora/ çhor qalvo nême /ez hore şıyo /cendegê Aliyê ho feteliyo / mı cae de /cendegê Aliyê ho nêdiyo

Aliye mı, Aliyê mı /Aliyê mino Qızo /der u cırani pers kenê,/ vanê, / bira Hemed tore sebiyo! /ez vano, / kês derdê mı nêzono /ezo biyo phepugê, /khêngerê verê vay vore vora,/vore vora /çhor qalvo nême /Aliye mı, Aliyê mı /Aliyê mino Qızo»

Bıraé mî Sîlema, Lazê İvraimê Silêmané ³⁰ Hemedî û Meleka Hemedê Mirzalié Sîlemanî **Süleyman Kılıç**, Mûa ma juia, pîê Wuşene Héséné Pîthalié Mille Wuşen³¹'i o.Merdena İvrahîme Sîelané Hemedi'ra tipia, Meleka Hemedê Mirzalié Sîlemanî(MELEK GONULDAR KILIC) Wuşene Héséné Pîthalié Mille Wuşen(Huseyin KILIC) de zewejîé. Pîé ma, brayé mı Memed Ali, Seyd Ali, wua mı Aysa, Wuşene Héséné Pîthalié Mille Wuşen(Huseyin KILIC) io. Wua mî Yemose(YEMOS KILIC) brayé mî Sîlemane İvraive Sîlemane Hemedi« **Süleyman Kılıç**» **domoné** İvraimê Silêmané Hemedî pié mî sero qeyd bié. Pêcû zamaé ma Mirzalî, mîerdé Sengal Xanîme, amé werezaé hu,dewa ma Péé Vili'raa guret berdi. Brayé mî Silema çena Hemedê Sekina, Xaskar Xanîme zewejia., Wua mî YEMOS Xanîme Xîdîre Memede Hesene Pîthali(HİDIR KILIC) 're zewejîé. Coka o, nustê lazê bîrayé mî Ismail KILIC, sêrê sita MAMEKIYE de dakîla mî sero nusno, rast nio,geleta. Ismail KILIC, torné Mirze Sîle Hemî(Mirzalié Sîlemané Hemedi) nio, torné İvrahime Sîlemané Hemedi o. Ismail, lazé brayê mî, Sîlemane İvraive Sîlemane Hemedi o. Brayé mî Silema Efendi vano:

« Wertê dinü de yê mara, Apê mı Momıd vi, Amıka mı vi, Momıd zewejia vi. Hire teney mara tede vi. Ondan sonra, Lazê Xalê mı Mıstefa wertede vi, o dirvetın vi, ey vozday vi, ho no ro werte Çhemi ro, ho no ro wertê Uwe ro. Nay ve pa, bi ve dirvetın, o xeleşiya. Iye bini

²⁹ Qesei kerdena Amika mî Sengal Xanîme , ibid.

³⁰ Eve vatena Dakîla mî Meleka Hémédé Sîlemani, mîrde hu io vî ré, İvraimê Silêmané ³⁰ Hemedî o.

³¹ **Huseyîn KILIC**, mîerdé Meleka Hémédé Mirzalié Sîlemanî o

pêro qırkerdi. Qaz verdera ser vêsna.»³² Derê Laşi de qırkerd, Marçığ de qırkerd, Mazgerd de qırkerd. Mazgerd de kam qırkerd? Mazgerd de Çê Sülü Ağay, Çê Hesen Ağay berd qırkerd. Efendim hetê Vanku de berd qırkerd. Koti ra Qelfe kotene ra ver berdenê qırkerdene. Yane kam ke kotene ra ver, teslim biyenê, berdenê qırkerdenê³³250 Mordemo ke qırkerdo, wertê hêgae dero nıka. Yine uza hêgay ramitê kerdo top jê Qurç, Qurç nia do arê, butu uzarê. Yani 250 kişinin Kemikleri hepsi orda yol üzerinde Marçığ de. Heyet ke bêro serva na Tertelê 38i, uza ison şikino na cao ninu zoneno, koti qırkerdê. Muhaqak cendegê ho estê uza? Aliyê Mirzê Sili, biraê Hemê Mirzê Sili? Xalê mı vi, Aliyê Mirzê Sili, biraê Hemê Mirzê Sili vi. Namê ho? Name ho Ali vi Aliyê Mirzê Sili?³⁴ Ja. Biraê Hemê Mirzê Sili Biraê Hemê Mirzê Sili. Ni guret berd darde kerdi. İdam kerdi. Chivê Khêji rusno Ceza Evi. Yi ki darde kerdi. İdam kerdi yani. Ni ke idam kerdi, ondan sonra. Artık, şimdi, amey nafa Dew baskın kerdi. Dew vêsna. Ma ki remay me gınayme ro Kou. Dewê ma pêro vêsna. Xozmerağê vêsne, Hêgao Pil vêsna, Marçığ vêsna, Gaxmud Vêsna, Arekiye Bor Gıniye Ma ki Kora feteliyenê. Mesela Mıxaru de vınetenê, waxto ke mıxare çine vi, Esker ke dormê made vi, binê Daru de vınetenê. Vore vorenê, niade, vore vore, ez di waê mı bi, zu ki moa mı biye. Moa mı koçê sıkıt kerdi vore sera, sale biye, sale sanene ho miye, a Sale dê mara, ma binê vore de kotime ra, uştıme ra ke 50 santim vore ma sero vora, o şekilde kotene ra. Esker ke dormê ma guret, doman ke bervene, vatenê, Esker mero ma qırmeke ro, doman xenekıtenê. Vengê ho Esker nêşêro, Esker hurendia ma dosnêkero. Uwe çineviye, mıja ho fose de kerdenê, diyenê domanu. Domani uwe wastenê, domani bervenê. Mıji fose de kerdenê diyenê domanu. Aşıra mara Sevkani Heme Chivê Khêji, Hese Gewa Qere, Yıvise Sey Khali, pêro sevkan vi. Mesela Apê mı Mirzali, Heme Mirze Sili, Chıve Mirze Sili... Zaten pêro ki qır bi, da-dese-teney mendi. Hese Gewe ve Aliye Qızı ra Ozev-Avdel de amey kistenê. Aliyo Qız xale mı vi. Laze Heme Mirze Sili. Ozev-Avdel de ney dormê Eskeri ceno. Tavi Milis tey benê, Milis sond wenê, vane, “Bêrê Piyê tu ki nao gureto, teslim vo, vano, yeno teslim beno”. Eke cepxanê ho qedino, yenê pê cênê. Askerler Qaramana dalmışlar. Laze ke uza, laze ke de qız beno, berveno. Berveno, Qeremanecei kepçe dano ve sarê lazeki ro goni keno wertê ewki. Aliyo Qız ki davança huyo qız bine cızmê de beno, ceno yi Qeremanecei kısıno, vozdano. Waxto ke cêr Ozev-Avdel de vozdano, Bölüğe Esker Boğaz de rastê cı beno, pê-cênê anê, süngü kene vıla ra anê, miye ra cêr kene hard, eve weşiye ki çımu vezenê, Aliyê Qızı. Mesela tu ke nıka şere uza, na Mesela werte Demenu de bena ra, qeseybena. Nıka gıra-gıra mılet İnterneti de Dawa kerda ra. Qazanta zone made vejina, uza Qazanta de Sengal Xanıme qeseykena, Melek Xanıme qeseykena, pêro vejıay. Nêzon mıletê ma uza ninu waneno yaki nêwaneno. Axre na mesela muhaqaq şıya binê gosê Dewlete ki tavi. Dewletê çıxaşi ke zor ke bıkerro, Mekeme de sima na Dawa hora vaz bene yaki nêbene? ³⁵ Vatena biraê mı Sîlemani, Amıka mı Sengal Xanıme tasdiq kena:« Na İvraime khalikê tu 've Momıdı ra hen cımtene ke... Ey zof rınde

³² Lazê İvraimê Silêmanê ³² Hemedî û Meleka Hemedê Mirzaliê Sîlemanî **Süleyman Kılıç**, Geschrieben von İsmail Kılıç am 07. Januar 2007 04:37:10:

Als Antwort auf: DEMENAN AŞİRETİ - (Hawa Demenu - Hawa DERÊ LAÇI) geschrieben von İsmail Kılıç am 07. Januar 2007 03:39:17:

³³ Biraê mı Sîlema, Lazê İvraimê Silêmanê ³³ Hemedî û Meleka Hemedê Mirzaliê Sîlemanî **Süleyman Kılıç** *ibid.*

³⁴ Aliyê Mirzaliê Sîlemanî, Aliyo Qız nio, Aliyo Qız Xale mı, braye Dakıla mı Meleka Hemedê Mirzaliê Sîlemani o. Aliyê Mirzaliê Sîlemani, apê Dakıla mı, brayê Khalike mın o;? Seyd Rıza û des havalu^ne yî pia El Aziz de 15-11-1937 darde kerdi. Xalê mı Aliyo Qız ve Xalemi Hessene Hemedê Mirzaliê Sîlemani Koo Sur de dewleat tirki şehid kerdi. Braye mı silemani na kistene mı're qesei kerdi vi. Mı vıra ne sona« eve weşiye ki çımu vezenê, Aliyê Qızı »

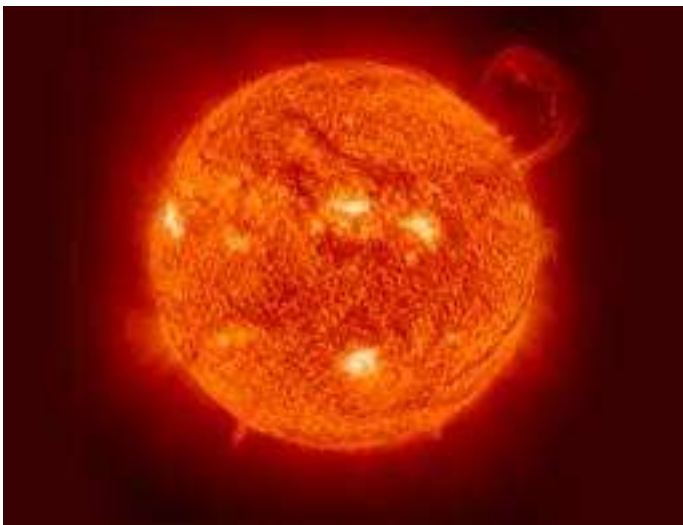
³⁵ Qeseykerdoxê: Saadê TERTELÊ 38: Lazê İvraimê Silê Hemi (Süleyman Kılıç) Tariğ ve Ca: Alamanya, 01.04. 2005. Çê Torna İvraimê Silê Hemi (Suna T.) Copyright © www.MaMeKiYe.de© İsmail Kılıç

khêmançe cınıtene, tı qayıla ke horê gostere... Biraê horê rındi rê vajine, ey zof khêmançe cırê cınıto... Momıd vato, "Heso, tı bê bireme, tı ke gos dane mı, bê bireme..." Na Momıd (Momıdê Silê Hemi) cıra vake, „Hesê Alê Heşî ra vake, "tı bê ma biremime şime, nu thao ke nia vano, nu zono ke ma qirkenê, tı bê ma şime, ey vake, nê, gos pa nêna. “³⁶

No jenosid eve lawuka Laçi rast yeno'ra zon. Na lawuke Laçi Mirzaliê Hemedê Sîlemani eve vengê hu yê kokîmîe vativi. Mî Radio K Libre Dengê Kurdistan'êde serra 1982-1985 de mî daî vatene.

Çewtiê çik a? Çinaré jenosid?

Zu. Historia u geografia Dersim, eve xudmuxtari û sarêşûreni jénosidé Dersim nê ana'ra zon. Jenosid, qîrkerdena, wederdaéna soé mîleti a« *extermination de la race*» Ittihad Terrakî û Teşkilâta Mahsusa Mîstefa Kemalî 3.000.000 mîleté Hayistané natî, soé mîlete hermeni«*tséghaspanoution*»³⁷, eve tertele, soé mîleti hermeni eve qîrkerdene dîna'ra dardî we. Hitler, suxtelê Mîstefa Kemalî ses millionn soé cuhudi, werte'ra da wé. Teina sarêşûreni jénosidé Dersim nê ana'ra zon, çînare tirkû'ra, persû'ra aravu'ra sarêşuri este. Bado, Alevizm ki reça Islami a. Ma islam n'ime. Ali ve ho, arav o. Curmkar o. Seveta olperestia islam, eve destê Ali û Muavié ûa pia saré bîrna ime.. Politika qirkerdena dewlata Osmanli û Persi û eravi ju ya. Yî ye nê zôné Kîtave Hz Ali, 'nê wendo, nê zône Ali raa Qurane Muhamed Mîstefai çutîr ramîta dodîma eve politika mohamedi hu çutir ho dove kîstene. Ali ve ho desturê Islam gureto, zamaé peixamberio, hurdemena pia ki aravé. Perodaisé yîne perodaisé aravuno. Destê Yavuz Selim islam bî politika emperyalista dewleta imparatoria osmane tirkî. Politika imparatoria emepryalizme Persî û Osmanê tirkî welate ma da barekerdene sera 1514 mileta da qîrdene 700 000 kîrmanc eve saxtekaria islamê sunni ye Idrisî Bitlisi û saxtekaria emperyalizme persî ame kîstene. Eve qeso kîlm, perodaise tirk û perse emperyalisti, mesela Dersim nia, Dersim sarêşaia aravu're hu ser nê ceno. Qesa rastê, raa ma, raa islam nia. Raa ma islam'ra avê wa. Kemeré mîxînê Dersîmî, dîroka welatê ma eve zanaîş û zanisti danê naskerdené. Raa ma, raa sarêşûreni, raa Şemanizme tirkû ki nia. **Raa Dersim, raa roştia, harde dewreşê Dersîme, jargenia kou, çemune ma wa. Islam'ra zof avê wa. Raa ma, raa despotizme Dariuş û Zoroastrizme imparatoria persi ki qewul ni kena.**

Tîj, Teîsbas, roştia ma

³⁶ Qeseikerdena Sengal Xanîme, ibid.

³⁷ Hratch Grigori Bedrossian, Préface, Mémoires sur les événements politico-religieux en Proche-Orient de 1914 à 1928 de Monseigneur Jean Naslian, évêque de Trébizonde en 1911-1928., Paris septembre 2008

Vere to de cutir beno lal zone dina/ Roshta to ra morum bi milete ma / Ne kott raa xelase to, peiser mend/ Semtia perodaise Dersim la kerd vile ma Ma hu vira ne kerd cekh estena sima Coka ro murojina asma sere kou/ Raune kekeru ra wuarwai mendime/ Sare kerde turukhu bene rosene dewleta tirki/ Ji vilika sure Sare chehide ma Alicher Efendi/ Ez tot ra se vaji hardo dewresh/ Bimbareke rié asmeni/ Ha bije to re tiriza tu laé vile ma vo »³⁸

ROST,ROZ, ROJ, TIJ, BIMBAREKE,ROŞTA MA, MINETA MA JARGENIA MA WA.

Astareî, sisteme asmene dina, dorme to'de yene sone. Dina eve rosta bereqina, tu kena pil ana dina herçi, tilsîme to'ra o, cewhere na dina. Cokaro milete ma vere to'de mineta hu keno sordir û sîepde. Germinia tu, germinia zeria mawa bela.Ma juvin'ra dana haskerdene. çutir khe vatene pilûne çe ma, avê hometa hu bî xelesne, dîma çel û çûkhe ma bî xelesne.

DERSİM ÇIKO ? NAME DERSİM KOTT'RA YEN O ? NA QEŞİ SENE HYPOTEZI ESTE?

Na Hipotezu çutir hu kerdo rast, yaki ,çewtenia hu çutir kerda dijdié?Tayê vane Dersim, dî çekû'a, veji o, amo'ra dust, DER û SIM. Hurd çekû, zone ma ,çin e. Ma nê vame DER, ma vamê çever. Ma n ê vame SIM, vame ŞEM. Waxto ne hurd çeku zône ma de çine, qeso khe yeno ,ra dust, nu name kese tever na pa, ekhe no pa, kei no pa? Ekhe henio, kei, kam, koti? Ekhe hen nio, raste na qesi çiko? Tayê vane, name DERSİM, DARANIS o, ya ki Daralnalis vi o, nu dimilki ê Gylan-io? DERSİM DARANIS O? DAR CIK O? ANU CIKO ? An Sumerde ASMEN o, DAR ekhe fame jargenia, DAR-ANIS sene fam ceno? Laye DARANIS û TESUP û HEPAT çik o? **Tayê vane, na me Dersim Sophen o? Sophen çik o? Kam Dersim kerde Sophen?. çinare greku name welate ma kerdo Sophene? Sophia –sagesse, Sophene, welate farkerdîsio, welate zaniş io, zanayiş o.çime zanayîs ma kot'ra vejîn o.**

³⁸ Dr Ali KILIC.

SOPHENE Sophene çik o? Fame na nami çik o? Name Sophen 'i kam nave Dersim'ra? Kamij çimu'de ma qesa Sophen'i vineme, Kamij kitavu de ženo?Qesa bine Derxene çik o? Derxene Sophene zu ca é ya ki ni é? Vatena Stabon û Plinius, Appien na me'sela ser o çik a? Sophene khe welate ma nê vi ene çinare Tigranê II in iltihak kerd politika Arsamenas û Tigran çik e vié? Sophene 'a çi wuastene?Eve zone greki,

ΣΟΦΕΝΕ Σοφενη, σοφοζ,σοφια, σοφιαν, Welate zonaagune. Welate zanaisi o, welate,farkerdisio, fam û izanê dina wo.Sophen rindekia zonaise na kouna, haskerdejna vilikuna, rindekia mordemié,ciranié,bîranié,çéçénié, perodaisê hard û asmenia. I.A 2200'de Dersim sare miane barekerdia hu kerde .I.A 2000 Anatolia côrr kote bîne bandi^ra Hurri ,u. I.A. 1500'de devlete hu sazkerde, Huuri û Mittani ju Konfereasyonde Di zonû Qesei kerdene. Zône Hurri û zône Mittani u, Kassitu., Luwi u. Urartu kami ye ? Dersim de çike Urartu mendo ? Layê ,Dersim û Urartu çik o ? Hurri û Urartu tê lewe de nişte ro ? Hurri û Mittani u 'ra piya tax giredo ? Hurri û Pala i u ra piya devlete Hittit rizna ? Na zonu de çi adr'ra dust ? Haqê yine ji juvin vin ê bi ? Deste ma de çi esto ?

*Menua Lazê İşpuin,i eve himmetê Haqê Haldi tu na vai (qanale ué) mî kînîti Namê na vaé, Vaa Manua ia. Manua qîrale welatûne Bîani o, Wuaire sukha **Tuşba o**. Manua vano,na girsia Haqe Xaldî a.Vano Na vaé mî vîraste, kamke vano na vaé mî vîrasta, kamke na nivi keno xîravê **Haqe Haldi**, Haqê Teişeba, Haqê **Şhiwin** têde Haqû kafe yine bia'ro. Yine rosta tij'ra bimbarek'ra morim kero. Sile tê siyé eve xizik ué arda, simita , yak i mal berdo meğel kerdoe, dito kerdo zere buroşî.*

Na kemera Mîxnusaié nîka kotia ? Famê na mîxnusî çik o ? Sene Roşt dano ma ?Sîma perkere vase no buros koitia vejia?

Evê qesa raste ez 86 Kemerûne Mixnusaié sero gureon. Seveta karzanista Dersîme wuazon naé ta araze kerine.

Minuas sero(I.A. 800-780)

1-(ku) u-gu-u-ni	: kerd û u wei
2(AN) Hal -di-i-ni-ni	:Yan(yîne're-haqê Xaldini're
3-al-şu-u-i-pi-ni	: pi alt kerdişe yine
4-(DIS) Mî-nu'a-ni	:Haqûne Mînuasi
5--(DIS) Is-pu-u-i-ni(e)-hi	,laze Ispuini
6-Man ta-ra-i-e	:Mordem ta'ra ié
7-Man--al-şu-u-i-pi-ni	:Mordeme alt kerdiş î ³⁹
8-Man (mât) Bi-a-ina'u-e	:Man waire welate ma Biaina i u
9-a-lu-şî Alu Tu-us-pa-a	; Alu ne Tuuspa şî çe alu
10-(DIS) Mi-nu'a-s a-a	; yî Minuas uska va »(..)

Na kemera ana 'zon khe seveta suhka Tuuşpa 'de seveta şane jarune Xaldini qîrvanune hu kena, na kemere Laze Ispuinis qîrvanune hu kena,, na kemere Laze Ispuinis 'i da vîrastene, seveta servezaiş û perodais dest estena jarru, wairu. **Kemera SARIDUR(835-820)** Laze

³⁹ Na kemera Mixnusaié Khela Qîzîl Qala'ra Dersîm de heét Mazged 'de bîne zu Kilise de werté çemê Muzîr û ua çemê Lezik de Margar Yacobian dia. Wu waxt Margar Yacobian Kolleje Xarpoutth de sûxtélé vi o. Nîka Muza Xarpoutte'ra ?

Sariduris; Lutibris, şahe şaxune jede gîrsu, şaxe welate Nairi, mordeme çero khe kes'ra nê terseno, kerkes yi're biat keno, şax **Lutibris**, laze Saridur, şaxe şaxu, têdê aşîru'ra mî guret"⁴⁰ « ma-a ana-ku pu-la-ni an-nu te iş-u lib-bi : Ma na pulu'ra , na caura iş-u

ALU Al-ni-nu-nu- :Alu, alune tai

Na-ha-ku ana-ku dur an-ni-şam ar-ti-şi-ip“ na kemeri; dura ardi, na saraié vîraşti"⁴¹ Persé qêsé MAN û ALU bijerime hus dest.Vatena Rawlinson, Westergaard,name Média bene çekûié sumer Mada. Herodotos(1,101) Alu(oi alanoi), ariayanzu(oi arizantoi) hurdi aşîré Media Dersim de re. Alu ve Arêzu'ra.

Monarchia Sophenî waxte Selecus'de (301-189)

Eve vatena Starboni"⁴² “ Sophene her waxt eve prene hu yê netewî ,bî yine hu, hu da idare kerdene” Waxte Sah Arsamanes'de pêre hu bi, sere pullu'ro “ **Basileus Arsamenu**” amene wendis.Eve vatena Polybius,⁴³ et Ptolemée⁴⁴ waxte Sahenia Arsamanes'de paitaxte hu Arsamosata. Dirokzan Tacitus⁴⁵ vano khe Sophene merkeze Kultur vi. Name Samosata, eve name Arsamanes amo virastene, cî'ra vane, Arsamota. Arsamanes, vist sere Şahenî kerde.(230-210).

Dora tipia Antiochus'e III bi vi Şah. Paitaxte Sophene Arsamosata de kar guret deste hu. Eve vatena Polybius”,⁴⁶ Sukha Arsamosata, werte çemun ê Firat û Dicle cao de hene amei vi viraste ci'ra vatene RINDEKE” eve zovina qese, Monarhia Sophenî miande çeme û Firat Dicle de amo virastene.

Antiochos'ta tipia, Zariadres bi Şahe Sophenî. Perôdais e sera 190 verva Romenu'ra taxt'ra ginaî waro.

Sophene, **Δερξεβε**” nio, Derxene, departemente Sophen i, Akkilise, hiremena pia harde Şahiéni **Zariadres**⁴⁷ vi. Tarjédia Zariadres û Odatis Destana Meme Alan'ia. Kirdasu et eve kirdaski kerdo Meme Alan. Exmede Xani Mem û Zin na destan'ra veto. Zariadres ve hu deste Qirale hermeniu Tigran ame kistene. Şaxe hermeni Tigran II serra 95 de Monarkhia Sophenî rizne.Sophne iltihaqe Armenia kerd. Hata na waxt Sophene ser hu biaéni bi. Qîrale Sophene i Artanes taxt ra ard war. Na qesi sero Plutarkhos, Lucullus, Strabon(XI,532) de qesey kene.

Neqşê Rustemi'de Mîxnûstisê Bizoutin de Şax Darius vano khe « *Ez şûne Babil, şûne nê şûne Babil ververe çemê Euphratî de bajaré esto cîra vanê Zâzânâ; uska'ra yeno name Nadintabaira, eve na namê hu name keno, Nabukudracara verva mî herv kerd'ra eve ordiye pêira nara mî dîme*»⁴⁸ Şax Darius vano« *zu kole mî no hermeni bi, name hu Dâdarsi vî, mî rusna Armenia, mî yî 'ra va; sî, caé ordio khe verva ma saré do wê, caé yî çîno werte*

⁴⁰ Insription N°01-

⁴¹ Na kemera Mixnusaié A-H.Layard 1980 Van 'bîne kilise St Jean di vi. M. A.H. Sayce “ The Cuneiform inscriptions of Van; in The Journal of the Royal Asiatic Society, London; 1982 july and 1988 January, p.6,1894 October, p.722

⁴² Strabon, Geografica,XII,iii,28

⁴³ Polybius, VIII,25

⁴⁴ Ptolemée, V,XII,,VIII,XiX,14

⁴⁵ Tacitus, Annales,XV,10

⁴⁶ Polybius, ibid, VII,25

⁴⁷ Zariadres et Odatis ou le charmant rêve d'amour retraçant la puissance se l'amour et l'indépendance de son choix Par Havius En hollandais La Haye by Ioannes Rammazeyn 1658 Personnages Omartes Rois de TANE Odatis Omartes doghter Zariadres, Rois du Scythen Sophocles Cladius Zariadres doe der rijdt Koning des Schytez, broeder van Hystaspes Koning der Mede,

⁴⁸ Prof. Pierre Lecoq, Les inscriptions de la Perse Achéménide, Traduit du vieux perse, de Félamite, du babylonien et de l'araméen,

ma dé, sù pîrode yîne qîr bîke bî! Dâdarsi kot'a raé ši rest Armenia, saréwederdai çek cena verva Dâdarsi uska herema **Zuza de herv herd'ra**»⁴⁹ Şax Darius vana khe
 . Axuramazda hâq o de gîrs o, pil o
 vrajia na hard û asmen yî ard riê dina
 Axuramazda mordem ard riê dina
 Axuramazda xojiv da mordemi
 Axuramazda Darius kerdu Şax
 Honde Şaxu'ra Darius zu Şaho çineviaê o, Şaxê tê-din o.
 Honde Şaxu'ra Darius zu Şaho paytaxt dar o

2. Ez Darius û, Şaho Pil û- Girso, Şahe Şahun- o
 Ez Şahê têde sarunu, tê-de rezu-nû
 Ez Şahê na welatio Şahê tê-de welatuno
 Ez laze Viştaspe Axamenizû io
 Ez pers-o, aze Persu o, Aryan-o cede Aryan'ra⁵⁰ o ez
 Şah Darius ano'ra zu oncia vano
 Eve destu're Axuramazda na sar-èi tikay
 Khe mi gureti tevere Persia'ra
 Ez yine sera hukm kon, yi aşirê min e
 Qeso khe mi hete ho'ra yine're vato,
 yine qese mi virasto, zagone ı yine bine deste ho de ceno.
 Şah Darius ano'ra zu vano
 «Waxto khe Axuramazda di khe na hard têser û têbin bio u çax Axuramazda ez kerdu Şah, ez
 Şah o
 Eve desture Axuramazda, mi herçi kerd rast, qeso khe ez yine'ra vanu, yine û qese mi ard
 hurendi ,nu hen mi'ra goynais o
 Qê vaxto tu fam kena vana çixaşi na sarê Şah Darius i bivi»⁵¹

Nî despotizme «Darius û Şaho Pil û- Girso, Şahe Şahu» Nê Musa û Isa, nê Mîhemmede Erav û Ali, hurendia Jarr û Darrune ma nê cêne. Qesa rasté hard û asmene Dersim jargenia ma wa. Ji Koé Jélé, jî Koé Çengeli nî dewleta kolonialista emperialiste rîznene pîjiê fêkê keşşî'ra nê vejina, bîmbarek Kéméré Duzgînî, mîlete ma're jargeno, Kéméré Duzgin Koo de Volkanik o. Hiniye tosîkhe 'ra ke verdi'ra hete rasti de kemero sor zu tomur biane mordem bio keemrin, vêre yine de ki cismikê duldule esto. Waxto khe ma analize kimyevi kerd, sera kemer morde, na mordis ma rind keme arazê, ittiqate Dersim eve Islam nê amo. Islam 'ra zof avé o. Ez eve ilm û filozofia zanisti hen fam kon khe, Koé Jélé , Koé Duzgin'i, çemê Munzuri é zéré mî vêseno, bara Ali é eravi're qê zeria mî nê vêsono, eve qesa kîlme, ma Islaimîz nê ime. Ma bîmbarek'ra vame **Tîj** ;Tij haqê haqûna, Haqê asmenia. Hu vira nê kerime, name khaliké çoreminé Darius I, **Téisbas**, bî. Na dî çekû ia. Teis û Bas. **Teis** zone made bia Tîj, aravu na mara gureta. Tîj Bas, kerdo Qijil-Bas. Ma verva Tij, mal û gau keme qîrva, qîrvanu sare bîrneme. Eve vatena Xénophoni cirane ma hermeniû yî ki ostoni seveta Tij sarebîrenne.⁵²

Dî. Vatena tirke dîsmeni zur 'a. Seyd Riza, soé peixamberia ni o. Avasîz o. Kîrmancô. Peiwamber arav o, Seyd Riza kîrmanco. Seyd Riza khe soé peixambera biyene, çûtîr beno waxto khe dizdune avasu zerne zu Khresiz tirtivi Çînarê Khuresu des u hot eshker rusna est

⁴⁹ Prof. Pierre Lecoq, Les inscriptions de la Perse Achéménide, Traduit du vieux perse, de Félamite, du babylonien et de l'araméen,

⁵⁰ Rasta khe dakîla Darius Meda, Darius verva xalune hu Aryanu do pêro.

⁵¹ Prof. Pierre Lecoq, Les inscriptions de la Perse Achéménide, Traduit du vieux perse, de l'élamite, du babylonien et de l'araméen, L'Aube des Peuples, ~Gallimard, Fevrier 1997, Paris, p;152.

⁵² Xénophone, Anabasis ;IV v35);

Ağdat ser? Lawûka Sîlemene Qîj, Mercimek sero, périodaisé Khresu û avasu rînd ana'ra zon. Khalike Bakîlemî, Mîlle Wuşen ki avasu koti vîreni pesewe kîst, qâtîre ma ostoré tîrti berdi. Apê mî Mêmede Hesene Pîthali avasu'ra vişt hiris mordem qîrkerd. Hêfê gonî guretene politika ma nia. Na tîzkerdene ki, politika Ergenekon û MIT a. Khaliké Memed Yîldirim, Alié Hesene Khuki, Apê mî Memed 'ar Welié Mîle Pazapûnî Xalé Pié Memed Yildîrimî çond rei şî qol ez zonon. Waxto khe Wuso Sur ame vi Mamekié, Alié Hesene Kukhî hiris km raé voştiv şero sesadîr biaro Wuse Sur bî kîso, hê Khalike hu Mîlle Wuşeni bijero. Cîve Hême Dundî, Munzûr Çem de rînd zurê gîrşî kerdî. Roze naé ame werte. Coka jî yîne vatena Ihsan Sabri zur 'a. Mistefa Kemal eve na zureni Diyab Axa, wistewre Seyid Riza i xapna, kerd mebus, péecu Mistefa Kemalî Hesên Xeiri da kîstene. Zureker Ihsan Sabri heto ju'ra vano Seyd Riza vato soa Ehli Beyt'ra yena heto bin'ra vato HONA KE ATATURK NÎYAMEYVÎ GERE SEYÎD RIZA" Na politika emperyalista kemalizmi a. « *Raştîe awa khe, Mustefa Kemalî ma Qoçgiri de 1921 an de ; Piran de, Ararat de, Dersim de serra 1936-37 de ma qîrkerdime. Khalike mî, Hemedê Mirzaliyé Sîlemani eve Seyyid Reza verva rejime fasist u qolonialisto imperialist Mustefa Kemal perodaiso çekin kerd. Waxto khe Aþira Demenu verva Mustefa Kemalî çek gireda, sarê da we, Mistefa Kemalî eve 10I tayrey welate ma bomba kerd, mîlete ma da qîrkerdene. Sera 1937 de Nufuse Dersim 500.000 vi, serxildana Dersim de Mustefa Kemal, 170.000 kirmanc da qîstene. Nu jenoside kirmancune Dersim vi.*»⁵³

Qeso khe yeno'ra dust, Seyd Riza ve perodaiskarune Dersim, Mistefa Kemal khe ame Xarpet, yî'ra avû ya ki a roze eştî'ra daré?

Eve vatena Ihsan Sabri, ki bié binge tayé nustoğune kîrmanc û tirku Seyd Rizai dardekerdener'a avê vato« Ewladê Kerbelayme. Ayibo, zilmo, cînayeto.»

Ihsan Sabri nusneno khe « Ataturkî hên hasav kerdo ke, beika ma besenêkeme na kar wext de caveca kerîme; na rivat ra rozê tepîya aine Xarpêt. Pesewe amê, trene onta meqeso kor. Ataturk hewn de bîyo, hasar nêkerdo. Sodir ke muxabirê qezata Ulus'î Êrêna Ataturkî ra vejîya, mi nûstena xo ci rê wende. Mira waste. Mi va "çap nêkenê". Va ke Li "Bide mi." Peyezu nûstena mi Sûkrî Kayay rê wenda. Vato "Nêbeno". Na sate de va, Ataturk venga to dano. Sîyo ke ara xo kenê. Resmê musna mi. Wexto ke Sey Riza esto date, resmê xo amo ontene.

- No çî resm o emnîyet mudirî?

Mî va:

- Xevera mi cira çîna.

Va:

- Dêma xevera to mordemonê verê destê tora çîna.

Kerd derg:

Rew so negatîfê na resmî dozke, îyê ke amê antene wertera vîndî ke.

Sîyo rêça na mesela fetelnê. Polêsê mawo sîvîl Macar Mustafa'y, ez ke cayê daraxaciye ra kuto dûrî no resm anto. Cayê de virasto (tab kerdo), do yawerê ûkrî Kayayî. ûkrî Kaya'y kî berdo do Ataturk'î. U qesekerdena kilme ra mi fain kerd ko, Ataturk her hetê na mesela ra rind xeverdar nîyo.

Waqîyetonê nîyanêno ra zaf haznêkeno. Ataturk eve hal-hereketê xo mordemode demoqrat o?

Mî a saLe de negatîfê resmo doz kerdî u îmha kerdî. Werte ra di resmî, mi dardîwe. îyo lêwê Ataturk'î. Re smo ra zu da Ataturk'î. Mi va:

- Emrê sima mi ardo hurendî, efendim.

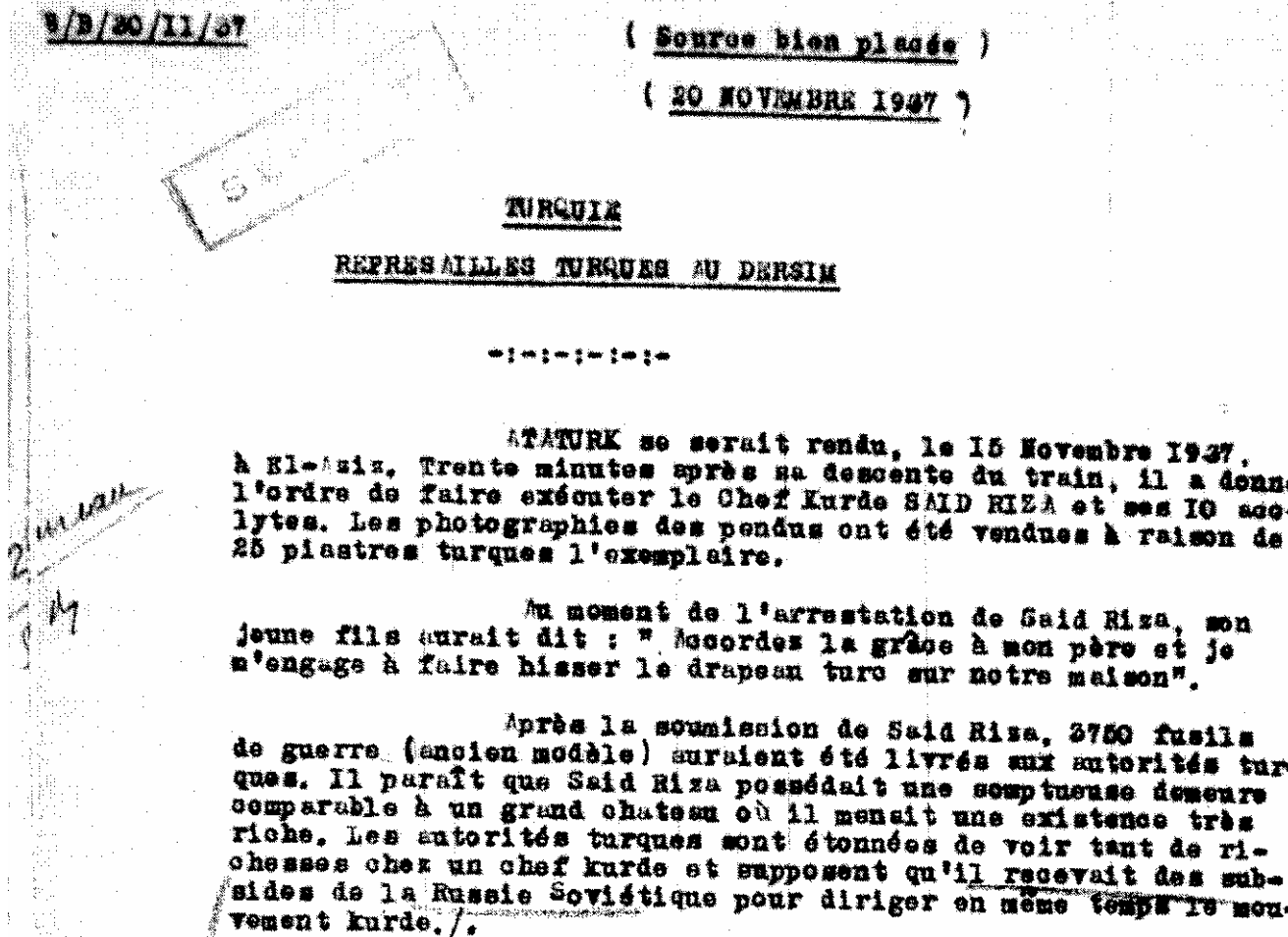
⁵³ Dr Ali KILIC, *Karzanistîya Akademîka Birayên Bedirxanan u Va Pufkerdena Dr. Ferhad Shakely* 05.07.2007 Pen -Kurd

- To, tède werte ra dardîwe?
- Heya efendim. Xora mi di teneyî werte ra bimay ra.
- Ti îno sekena?
- Eve îzna sjma wazen ke zu bjdî zatê to, zu kî xorê bijêrî.
- Ti na resmo wazena sebikerê?
- Eve îzna sima wazen ke, rozonê avyî de xattratonê xo binûsnî.»

Na vatena corri khe rasta, Seyd Riza û perosdaiskarune Dersim hona Mistefa Kemal ni amo Xarpêt dardê kerde. Dokumané mùir Arsiva Dewlete Fransa de di, vatena Ihsan Sabri kene puç, zur û propaganda Mistefa Kemal ia.

Arşiva Dewleta Fransa çewtia vatena Ihsan Sabri Cagyangil eve na pelg ana'ra zon.

Dokuman araze keno khe« 15-11-1937 Ataturk eve trene amé Garé El-Aziz hiris daqia'ra tipia trene'ra amé war, amir da Şefé Kurd Said Riza û 10 havalune yi pia berze'ra daré. Numune Fotografe dardekerdû yine 25 pere tirki'ra roti.

Waxto khe Seyd Riza pê gureto, laze hu yo qijî vato "Pié raverde, ez ki, qewul kon desmala tirki sere bone maro oznon' ra.» Waxto ke pê Seyd Rizai gureto, yî ve hawalune yî ne deste 3750 mavzero khan teslime dewleta tirk kerde. Vatena awa khe Seyd Rizai ji girşia Şato Qonağê huyo bio. Temsilkare dewleta tirk sas biyé khe na honde dewletiyen kot'ra yena, tirk şive kene khe yine ordimia Sovyet Russia gureta, russi saréverdayena kirmancu(kurd) idare kene.»⁵⁴

⁵⁴ EMA, Services historiques de l'Etat Major de l'Armée de terre, in 7 N3227

Şoara şêhîd Alî'yê Mîr Z'Alî'yê Silêmanî
Birayê Hemedê Mîr Z'Alî'yê Silêmanî
Apê Meleka Hemedê Mîr Z'Alî'yê Silêmanî
Şêhîdê Dêrsimî Seyd Rizaî ra pîa darde kerdî

Mordem Roze Beno, Roze Mireno
Merdene Çik a?Ters çik o?
Perodaise Ma Wesvo Mordem Roze Beno, Roze Mireno⁵⁵

Name tu yo osin û dar
Rowar, çekdar, çitkar, karker
Çor hozor sera, ma tu sero vengdame
Venge domonu, venge cinikhu, venge perodaîs
Venge Azadkaru, rowaru, çekdaru
Ma, eve roşta tij, eve roşta çekê tu, tu dima vozeme
Ma verdo dismen dime, ma dôvê pero, eve çeku eve khuçu
Ma dôve perô eve zenge, torjê, brak û çakhucu
Seveta xelasê wêlatî
Ma cond rey verda dima, remna berd kerd tever
Peqena, est tever, çer û vir kerd kelpe dismeni
Ma qiltifong est, tirkêman est, ma klaşinge este
Seveta xelasê welatî

Name tu yo osin û dar, xanedan
Rowar, çekdar, azadkar, çitkar, karker
Tu raa perodais misne ra ma
Tu çek dara ma dest, ma esto hu ver
Tu esto hu ver tu dave pero eve coamerdiê
Tu qirkerd qedenaî dardwê tede alayîe tirkî Dêrsim de
Tu qulotit roy, koyi, astarey, çewligi, mergi, puli
Tu cere çerûna, hêlie koi, sevkan û çekdar tu ya
Sosine gile koi, venge çeki Alî'yê Mîr Z'elîyê Silêmanî
Tersune tu ver dismen vozdda, çekhe hu caverdaî
Tu verda dime peqenayî pul û gerisu ra
Tu osporo khewela, herme tode çek
Şene to ra çek, çimune to ra çek
Name to ra çek, qese to ra çek
Perodaise to ra çek

Name tu yo osin û dar xanedan
Rowar, çitkar, azatkar, çekdar
Çutir bi, hokmato bê namuss, pê to gurett?
Çutir bi, hokmato bê namuss, pê sima gurett?
Sima berdi darde kerdi?
Tu berda El Ezîz de vere çimûne Seyd Rizaî de
Vere çimune Qemer û Yve Qajî de tu darde kerda

⁵⁵ Werezaé mî Yîsmail, sita Mamekiyê de na helbeste mî sero , Dakîla mî sero qêse khe nusne têdê çewte. Mi na helvest qesei kerdena Dakîla hu Meleka Hemedê Mirzali sero vîrast. Mordem Roze Beno, Roze MirenoMerdene Çik a?Ters çik o? Perodaise Ma Wesvo Mordem Roze Beno, Roze Mireno? Dr Ali KILIC

*Dismen wuast darde bikero verva çimune sima
Laze Seyd Rizaî.*

*Sire ame Yve Qajî
Tersa Yve Qajî nişi vere dara merdene
Kistox û cendermune tirk
Guret hard ra kaskerd Yve Qajî
Tersa Yve Qajî nişi vere dara merdene
Seyd Rizay to de niyade lewe hode
Tu va “ Qesa tu sere mi sero Bava
Ma seveta xelasê welatî
Kotimera na raa perodayis dime”
Tu vejiya ro kırşi ser, lâ guret est vile hu
Bine dara merdene de tu çika, tu qirra, vakhe;
Ters çiko?, xof çiko, bervis çiko?
Tu çika vakhe teslimiyet çiko
Merdenê çika
Seveta xelasê welatî pêrodaise ma wesvo !
“Mordem rozê beno, roze mireno”
Tu linga hu dêwê kırşi ro, tu ve hu, hu dardê kerd*

*Sania ra lesa tu dara merdene ‘ra
Vileşiaro osinê koî, puxur da lesa to ra
Vileseî mendî, koî birrî çewligê Dêrsîmî
Bervat tede koe Dêrsîmî
Bervat aşîrê Dêrsîmî
Bervat tede vîlikê koî, çemî, pulî
Ma re perodaîse tu o çekin mendo
Çimê tu yo çekin mendo mare
Çekê herme tu mendo ma re
Na me tuyo osin û dar mendo ma re
Perodaîse tu yo çekin mendo ma re
Coamerdiya tu menda ma re
Qesa tuya pîla girse menda ma re
Bine dara merdene tu va
Ters çiko?, xof çiko, bervis çiko?
Tu çika tu vakhe teslimiyet çiko
Merdenê çika
Seveta xelasê welatî pêrodaise ma wesvo !
“Mordem rozê beno, roze mireno”⁵⁶*

Hîré: Taé nustoğe kirmanc û tirkû, dardekerdena şehidûne ma're, vatena Ihsan Sebri Caglayangil, romani, nusne, zure Caglayangil berd kerde bingê nîstuné ho. Bê doskerdene, raştia dardekerdena şehidûne ma, hata nika, nuste nê kerdê,qesa rasté yîne karo de puç kerdo. Bêguman, vatena Ihsan Sebri ne rasta, puça, zure .Politika dewleta tirkia. Zurekerdena Ihsan Sabri sero vîrastena romanu nustoğu kena zureker, hen verdena. Zûrê Mîstefa Kemalî zofé. 13-08-1919 de Kufrevizade Abdulbaki Efendi re nama khe rusne. Mîstefa Kemal Mufettise 3. heze leşkerita tirkî vi, Yi vatene “*Hilafeto girs, saltanat; welate*

⁵⁶ Dr Ali KILIÇ,

*ma milete ma bîne tengedero; seveta mileti mi eskeria ra istifa kerd;*⁵⁷. A roze , Seyh Ziyaettin'e Norşin're nama rusne na nama ho de vano khe " *ez rind zonena khe sima Eskeriya Osmanî xizmeta de girsâ, weçintayiye kerda, sima eve qelve hu Hilaeftê berz u saltanat*"'ra giredayiye; *sima re zof hormetiya min esta*"⁵⁸. Mustafa Kemal; 13 08-1919 de nama rusne Cemil Çeto Beg re va"*heto zu ra ingilzu wuast sare Amedi bi xapne, ez wu waxt Muffetise heze leskeriya 3 ne vu; mi qerar da ke verva na xainetiya bi gurine , (...) mi eskeriêra istifa kerd*"; *sima ve hu emdame Cemiyete ma ye; ez hen fam ken ke; sima ne wuazene khe ingilzi welate parçe kere; wedlate ma bine lingune hermenu de vila bo*"⁵⁹ Ma siyasete Mustafa Kemalî rind naskeme; zurekero, minafiq o,hilekâro, di riyo. Mustafa kemal çutir khe Lenin vatene; heni yo; desto huyo zu dano Xelki, deste huyo bin peye ho de dano polesune dewlete.Raştiyé awa ke Mustafa Kemal eve hu casuso; yi ve deste hu Cemile Ceto da kistene, yi ve hu; Diyab Axa rusna Koçgiri khe milete maye Kirmancî çeke ho rono; Milisé Alayune Hamidié Mebuse Mustafa Kemalî Diyab Ağao Fératiz rusna Koçgiri khe perodaiskaré Koçgiri çekune ho roné, heto bîn'ra Mustafa Kemal, Şeyh Senousî rusna Camiâ Sewaji de xûtbe bido khe kîrmancûne Koçgiri qîrbîkere.

Mîstêfa lazé Duzgîn Bavaé Sagulu, tûze qéléma hu çarno'ra Baitar Nuri Dersimi ser, sarêkerdêna Alşer i u Şahxan Ağai qé tilsime na žîrmu ser né sono. Sera 1971 de Mîstêfa lazé Duzgîn Bavaé Sagulu, banté khe mî kerdîv pîr; Bavai heto ju'ra Sivdim Beg sero qesé délali vatîf, heto bunra Tertele Dersim sero qesei kerdîvî, sarêkerdena Alşer i u Şahxan Ağai sero qesede delali ardiv ra zon. Na qasete Bavai vaké" ez tercumané Avdila Pasai viu". Bava Duzgini zof çi zonene.Sera 1971 de mi ve laze bava Duzgîn'ra Kuçukçekmece Sahil Caddesi 29 qate villade ma piya ža guretîvî, kira kerdîvî.Kistena Huseyin Cewahir'a tipia, Polise tirkî amei vi çe ma kerdîv saé. Laze Bava Duzgini di roji bine çimude mendîvî, dora tipia verdaiv 'ra. Mî çira bandé teype wuaşti, yî vake « mî este adîr vêsne». >Nika bavaé hete dewlete, beno khe zûré dewleté bîkero. Mîstêfa lazé Duzgîn Bavaé Sagulu, werezaé Sahan axa yo, eve deste devleta tirkî şehid bio. Çinare qêsê Duzgîn Bavai vêsnaî? Bavai yî qasetu de araze nê kerdî vi khe, u we hu tercûmane Aldullah Pasa vi? Ez wuazon khe Mustafa Duzgun na mesela sero qesei bîkere, bero endamê Dadgera Internationale Curme Jenosid ê Koçgiri u Dersim de endam vo, seveta kîstena Xale hu Şaxan Bey dewaci vo.

Qeso bîno khe amo'ra dust ez vajine, Arşiva Vaqfe Dersimê Hollanda di nama Muzaffer Oruçoglu⁶⁰ sera 1998 khe mî diye, géré hermeniune Paris verva Bernard Lewis amêra mî viri.Bernard Lewis tirkia goynay vi, vatîv khe jenoside hermeniu çin o.Famê Lewis 're Dadgera (Mekeme) Paris žeza dê çi. Oruçoglu ji Lewis Zaza Radio Forum'de qesei kerde," Jenoside Dersim nasnekeno, vano"qirkerdena» vano« ma amîme Dersim, Dîroka Dersim Dersimizu'ra mîsai me.Tayê Dersimiz Mustafa Kemal'ra haskene tayê has nekene. Ez hepisxanu leme militanune Dersimizu'de bûne, ez yine 'ra mîsu»⁶¹ Ismail ,Torné Sîlemanê Pîthy amara mi viri. Oruçoglu romana Dersim'de dîsmeniya mîletê Dersim keno. Taé kalîfasyone, ana 'ra dust khe Dersimîzu dest kerdo jenoside hermenieu.Oruçoglu zurkeno.Politika dîsmenia kemalizm ho're kerde raiwer.Na qeso zur û pûç, bê bîn bîbînge Arşive Amerikanî keno pûç. Romane M. Oruçoglu, ,milqi o de girso, şovenizme xerepiyayîé tirkuno,eve qesa kilme, virtiso.Mîlete ma'ra mîqî kerdena , dîsmenia xoria.Dîsmeniâ Mîlete

⁵⁷ Mustafa Kemal; Şifre -23 Sivas 9-09-1919;Nutuk; III; 1961; vesika no-62; p.959

⁵⁸ M. Kemal ; Oeuvres Completes ; Vol.III, p.264

⁵⁹ M.Kemal; Oeuvres Completes III;p.268

⁶⁰ Muzo

⁶¹ Radio Zaza Forum Qizil Zaza

Dersim û Kurdistania. Vatena yî fêkê dewleto. Berdeşti û tolîve Lenge Sadik Perincek M Oruçoğlu,

Romana Dersim têde mîlqîo. Na fêkê dewlete, reнге ho zovîna xainu. Raé çewtnene. Ma gereke sverva no razizm, soidismenenia mîletune bindesti yî Dadgera Haqê Mordemia Europa de dewa bi kerime. Romana ho' de Oruçoğlu Yado, berdo kerdo haydut; ji dewleta fasisxt û emperyalisa tirkia Seyd Rozai û havalune yîra çutur mîlkerdo, Oruçoğlu ki Yado ra hen mîlqi kerdo. Nu tolive Hikmet Kivilcimli, Mihri Belli û Dogu Perincek io,. Jî Perincek jenoside hermeniu kîrmancu inkar keno, linga Mistefaé hu pê ceno. Oruçoğlu Jenoside Dersim inkar keno. Xain raiwere Qoop beno keno qehreman. No tirko her nê zoneno khe Raiwer Qopo Teres hurdi xalune mî, Xale mî Civrail û Xale Mîstefa mîğara eve çor eskherune tirki pia kîştî çeke yine gureti,ardi.. Verva na zûrû ma cêr nama khe Konsolose Hamilka é Xarpêti rusna Sefire ABD Henry Margenthau⁶² rié Oruçoğlu kena şa. Hîqûqê

⁶² Sur 100 000 Arméniens qui habitaient ce vilayet il y a un an, il n'en reste probablement pas plus de 4 000. On a dit récemment qu'il ne resterait ici pas plus de cinq pour cent des Arméniens. Ce chiffre même semble maintenant douteux. Il y en a probablement plus proportionnellement dans les villes de Mamouret-ul-Aziz et Kharpout qu'en tout autre endroit, car beaucoup sont venus de villages où il ne reste plus aucun Arménien, qu'ils ne peuvent y vivre, et que c'est ici qu'ils ont cherché refuge. On estime qu'entre 15 et 30 % de la population arménienne subsistant dans ce vilayet se trouve maintenant dans ces deux villes et dans deux ou trois villages voisins, mais les individus susmentionnés récemment arrivés ici représentent maintenant une proportion considérable. Les enfants de l'orphelinat allemand, au nombre de 4 ou 500, constituent un autre élément important de la population subsistante. Il resterait aussi un grand nombre d'Arméniens cachés chez les Kurdes du Dersim, mais il est impossible d'apprécier leur nombre de façon précise. Ils sont peut-être 500 ou 1 000. Dans d'autres parties du vilayet, on en trouve très peu, et aucun dans beaucoup de bourgades et de villages si l'on excepte les femmes qui ont accepté d'embrasser le mahométisme et qui vivent avec des Turcs

. n° 173 Consulat des Etats-Unis Mamouret-ul-Aziz (Kharpout), Turquie le 30 décembre 1915 A. S. E. Monsieur Henry Morgenthau
Ambassadeur des Etats-Unis Constantinople

Europa de Jurisprudence est. Ji dewa Lewis o khe jenosid hermenieu inkar kerd, hermeniu'ra milqi kerd, Oruçoglu, eve na destur gereke mahkum kerine. Na roze nijdia.

Qesa rasté Yado bi objekta Romana Prof. Dr. Kamramn Emin Ali Bedirxan" vatise Dr Kamîran Bedirxan Beg pako, rezo, zolalo; ji roştiya bimbareke Dersimi ya. Mir Kamîran Bedirxan romana huya *Heliye Kurdistan Yado* de Desrim sera qesune rindek û jargenin vano « *Ayê ke diyarê Dersim'ra ameyî Welato Jargene'ra amey vî. Dersim cao khe Jara Zerduschti roştiya bimbareke nêpêmtis vejia uska o. Ue Dersimî Jargene. Ji Kou; Ji Birrû gemu jî ua çîrtanu dorme Dersim gureto; rindekiya huya naturale weşeno.*»⁶³(10)

Muzo Nama khe Vakfa Dersimî ye hollanda 're rusna, vano « nu qese mî nio, Nurî Dersimi » vata . çî vato ? Vano Seyd Riza ave hozor mordem danê pero. Ma rée arsivu de niadé. Sera 1937 asma 6 de perodaiskaré Dersim 26500 ye. Vajime khe vatena Nuri Dersimî rast nia, Muzo ve hu rastié bî nusnene. Vatena Muzo 'yi dîsmenia Dersim û sarê Dersimi a. Tîm Dersim dîsmene hu pîstonê dîsmen kerdê weyîye. Muzo nine 'ra o. Muzo tolive Hikmet Kivilcimli, Mihri Belli Dogu Perincek io. Muzo khe vîviskaro dîsmene dewleta tirk biyéne, şiéne raştia jenoside Dersim kerdene saé ardene. Muzo helié Kurdistan Yado beno keno dîzd, **Raiwer Qoppi Tresî** kerdo qehreman. Muzo, bîne desti'ra propaganda kemalizme şovenist û sosyal emperyalist keno. Raiwedr Qopp Khalike Ali Haydar Veziroglu'yo, saré Alşerî berdo dove Avdîla Apldogani. Muzo ve hu ki kernalist o. Rée Baki Isçi'ra, Hasan

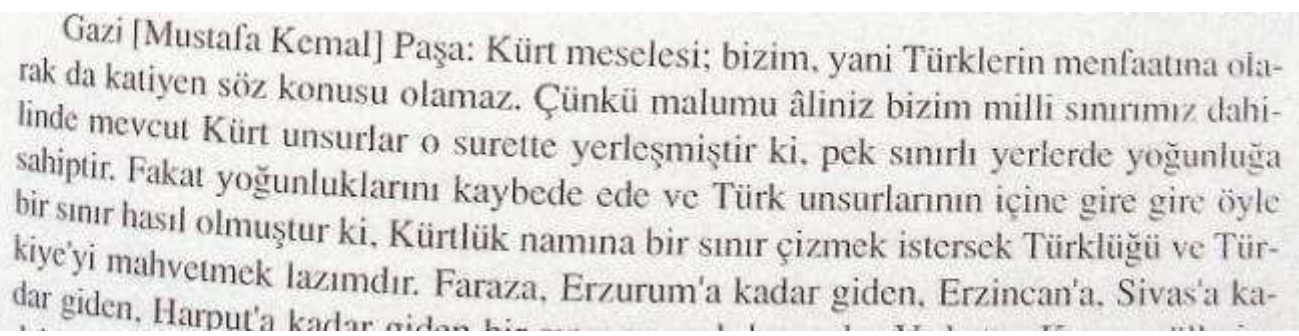

Ilter, Ziya Aydın, Duzaliye laz aliye Dere hesi'ra, Ismail Erdogan' Mumtaz çeltik ra peskere, roza 3-4 gulane 1973 Zindanê Amedi de Yivrahim Kaypakkaya yîne(Baki Isci,

⁶³ Dr Kamuran Ali Bedirxan, *Heliye Kurdistan Yado*, p.72, 1937; Allemagne)

Hasan Ilter, Ismail Erdogan) Ibrahim dî ifada ho ser seveta Muzoi Kaypakkaya se vatî vî? » Muzo vano tayé Dersîmîj Mîstefa Kemal'ra haskene » na proganda Genel Kurmaya(Artesa esa Fermandaria Tirkia). Kemal merdene hora des roji'ra avê Meclis de vano ma Dersim qîrkerd, da we, reyna mesela Dersim nina werte, cumrkareen hu eve haletu zavtûne daéenne keno pak.n Muzo ne zonene khe Mistefa Kemal saz dare Teskilatyê Mahsusa o.1909 de 30000 hermeni Cilicie(Adana) qîrkerdi. Muzo ne zoneno khe asma 1915 de mistefa Kemali 400 000 kirmanc eve zor welate yine'ra kerditever. Amé Amed eve qeweta asirune kirmancu verva Uris da pero. Mistefa Kemal ve ho verva Dersim do pero. Meclis mistafa Kemal Hesên Weiri'ra nané hure. Muzo nê zoneno khe qeraré qierkerdena Koçgiri, Palo, Ararat, Dersim eve deste Mistefa Kemal'i amo kerdene. Çî esto romana Muzoi'de? Muzo romana Filozo de esqé xîre Seyd Wusen bio.Na neweşia Muzo'ia. Sosial sovenizme Muzoi dismenia sarê Dersimia . Muzo rind zoneno kene, Mistefa Kemal, Fewzi Cakmak, Sukri Kaya, Ismet Celam Bayar pia qerare qierkerdena jenoside Dersim eve deste ho do. Çînare Muzo Mistefa Kemal sero roman nê nusna, qei Muzo nê nusneno khe Mistafa Kemal çutir erjio, çutîr node çenune ho Sabiha û Afetê. Réé resme Mistafa ve Sabiha de niade.

Rié yîne pia de qirkerdena mîleté Dersimî osena? Muzo ji Mîstefa Kemali dîsmene Dersimi o. Muzo qêdaé Dr Riza Nur, bijero. Dr Riza Nur seveta Mistefa Kemali vano, Harbiye'ra vejia ne vejia kêre ho nê darino we ; Waxto khe ame Surya uska newesia kesedeza(firengi) guretivi. Çime hu bivi kor. Muzo yî bakîle hu Kemalî kesedeza gureto "Ideolojiye kemalist verva milete Kurdistanî ya. Mustefa Kemal vano:

Gazi [Mustafa Kemal] Paşa: Kürt meselesi; bizim, yani Türklerin menfaatına olarak da katıyen söz konusu olamaz. Çünkü malumu âliniz bizim milli sınırimız dahilinde mevcut Kürt unsurlar o surette yerleşmiştir ki, pek sınırlı yerlerde yoğunluğa sahiptir. Fakat yoğunluklarını kaybede ede ve Türk unsurlarının içine gire gire öyle bir sınır hasıl olmuştur ki, Kürtlük namına bir sınır çizmek istersek Türklüğü ve Türkiye'yi mahvetmek lazımdır. Faraza, Erzurum'a kadar giden, Erzincan'a, Sivas'a kadar giden, Harput'a kadar giden...

«Ma seveta menfate tirkû; mesela kirmanciye qeytan qebul ne keme. Sima rind zonene khe; zere sindirune maye netewide kirmancu hen ca gureto khe ; yi ma ra jedere; zerede sindor gureto; ma khe name kirmancu 'ra sindor ronime; tirkû u tirkîya mafkeme»⁶⁴ Derde Mîstefa Kemali zof gîrano; vano «Axlerune kirmancu 'ra ; Ekrem,Kamran Ali; Celadet ame Malatia; .. kirmanci jargeniya Hilafet u Sultaniya giredayi; seveta sadaqate millet Şu Padisahi çekune hu girede; verva kollaboratorune ingilizu » pedodene..« Ma xevere gurete; amir eskeriya bijero sima rind zonene khe yine ... verva Padisah; verva mileti sare do we; na xainune welati û millet»⁶⁵

Çor :Taé vanê « Tarixê ma hama hama qe nê nusiyo, ya ki eke nusiyo ki, ma 'be xo nê nusno. Tarixê ma ya iyê ke ma qirkerdê inu nusno, ya şarunê binu nusno. Mara taine 'ke çiyê nusno, vacime ke ze Baytar Nuri, ze Sait Kirmızıtoprak, inu ki oncia namê mara nê nusno. Tirkû her çiyê ma ya inkar kerdo, ya ki turto berdo kerdo yê xo, -zonaene ya ki nê zonaene ra, nu muhim niyo- inu ki ebe xo berdo kerdo yê Khurru. »

⁶⁴ M. Kemal; Oeuvres Completes vol.XIV

⁶⁵ Mustafa Kemal, belge

Khurri kam ie? Qei kirdasî kote vîrenia sîma ay ki tirki? Çinare kam koto vîrenia ma ma dîroka û historia nê nusna? Tertele Dersim de kirdasu, ma nê qîrkerdîme, dewleta emperyalista tirku ma qîrkerdîme.. Vatena na mordemekû çewta. Çutir beno dokumane Arsiva Ingilizi ye ke sera 1995 de Kîtabe M. KALMAN de neşr bié, uska sîma qêse « kurd» kerd «qizilbaş»?⁶⁶ Cînare dewleta Kurdistan zon û kulture ma wedaro? Kirsai bin dest're dewletune qolonialist û emperyalistu yî kerde nu sene famo çewto? Ğeletê na modomu eve hu çewto, mordem nê zono çewtia yi ke darié we, u ve hu darino we. Yî oncia vané: « *Zon u kamiya ma, zagon u kulturê ma, itîqat u tarîxê ma, odet u torê ma, kulmek ra her çiyê ma, yanê çiyê ke ma keno* “ma” *ğe-letno, kerdo dêlmast . Gunê nêy serrast kerime, Ğeletiye u dêlmastiye werte ra we darime ke, hurêndia ninu raştiye bicêro; zobina muletê ma kamiya xo xovira keno, werte ra darinime we, benime vind sonime. Xora azê mao pêên ki xo tam sas kerdo; nêzoneno ke kamo, xo çinay ra say kero. Namê xora nê, namê şarunê biyağki ra dano pêro; taine namê Tırku ra, tainê namê Khurru ra xo qır kerd, qedêna. Hona ki ebe na tore sonê. Çike ebe siğletiyê ya namê çhepeni ra binê bandira muletçênia Tırku ya ki muletçênia Khurru derê. Ebe fekê pi-khalikê xo, dêk-pirika xo nê, ebe fekê şari qesey kenê; xo zê mua u piyê xo nê, vatena şari ra namê kenê. Taê xora arkenê, zonê xo qesey nêkenê, sonê namê sosyalizm ra kunê komunê Tırku, Tırku de Tırki qesey kenê, namê “muleti raxelesnaene” ra kunê komunê Khurru, inu de ki Tırki qesey kenê, çike Kirdaski nêzonenê, ya ki zonê xo ca verdanê Kirdaski musenê. Zonê ma 'ke qesey kerd ki berqestika her çî kenê têwerte, namê ma, kamiya ma vurnenê, ya ma benê kenê “Kurd”, ya ki Khurru benê kenê “Kırmanc”, ebe duwara u deke pêyniye de ma benê Khurru ser morenê. Ebe na torê xort u rowalê ma di hetu ra ki vîleşinê ro, kamiya xo kenê vindi. Gegane hên ke vîleşinê ro, mordem hên zoneno ke taê xora seveta vindbiyaena az-uzê xo gurinê. Hêfê Kırmanc-Zazau, hêfê tornunê Sêy Rızay u Şix Saidi ke, xo honde danê wara! Ma dismenê kesi nime, kesi rê ki dismeneni nêkenime, hama çitir beno ke azê inu, Tırk 'be Khurru pay ra bîmano, azê ma, azê Kırmanc-Zazau bîbiriyo! Na sene nêheqiya de gîrsa, no senê tezel-taliyo de xîravino!... » Nu tersonîk kamo? Terse yi û dewleta tirki ju a. Dewleta tirki wazena Kırmanc kirdaş'ra tê sera cera' bîkero. Verva na qefçilia yine, perodaisé brayé Seyh Said Efendi ma're numune wo. Perodaise ma u dewleta osmanî û tirku peraodaise 500 serro. Qesa Virene, dismen ma çutir naskeno, ma dismeni çutir naskenime? Ma çutiri qîrkerdîme? Ma na jenosid çutir beme keme dadgera internationala curme jenoside Qoçgiri u Dersimi verva CIJ, CPI ? Cerr, Mistafa Kemali kam misneno 'ra çî?*

PONZ.Dersim-Gesellschaft für Wiederaufbau e.V. 14-10-2008 de Jenosidê Dersimi, kerde « qîrkerdene», nu vatis inkar kerdena Jenoside Dersim ia. Qeso khe yeno'ra dust Çinare na vatene de Dersim-Gesellschaft für Wiederaufbau e.V. kuna hêtê dewletê, jî dewlete jenosid inkâr keno? Seweta çinay nê serevdu, vane jenosid çin o, qîrkerdene esta? Çinare Jî vatena dewlete, qêsa jenosidî fam kene jenosid inkar kene?. Eve vanetne nîne nîne, nê jenosidê Koçgiri esto, nî ki, Jenosidê bîn este.« Qîrkerdena Koçgirî û Şeyh Said 'ra tipia qîrkerdena gîrsa Dersim vejia»⁶⁷ çîme xîravnia na politika kotî'ra yena? Kam seveta çinay na posaiya politika, politika posaié keno? Caye na zurkerde stratêj û politika dewlete de çutîr desteberbî ceno? Hotay sere ra tipia dewleta tirkî oncia zernu ağme kena çîk o?

Çîk e zurê **Dersim-Gesellschaft für Wiederaufbau e.V.**?

ZU. Roza dardekerdena Şehidûne Dersim 16-11-1937 nia, 15-11-1937 a. Na rozê **hot** pêrodaiskar ni, “ **Seyd Riza**, laze hu **Uşen Resîk** Efendi, Aşira Demenu ra, **Ali ê Mir Z'Ali**

⁶⁶ Niade; M. Kalman; Dersim Direnisleri; s-293- Dokuman N°432-23-07-1937 Sir P. Loraine ,ra Eden“kurtleri geçici olarak“

⁶⁷ Dersim 38 Konferansî, 14 -10-2008 Dersim-Gesellschaft für Wiederaufbau e.V. (Gemeinnützig)

é Silemani, Aşira Sixhesenu ra **Hesen Ağa** Aşira Uswu ra Laze Qemer Ağai **Findik Axa,** Aşira Demenu`ra laze Ciwrail Axayî **Hessen Axa,** Aşira Khûresu`ra **Hessenê Yivrahîmê** Qijî, **dess û zu** pérodaiskaré Dersim Xarpêrt`de eve qerarê Mistefa Kémalî 15-11-1937 de darde kerdî. Roza Dardekerdene de Mistefa Kemal Xarpetto wêsaé de vi, evê amr yî, darde kerdî, lesa şehidune ma vênai...» Arşive dewleta Fransa rié rié na inkarcûu kena şa.⁶⁸

DI. Nufusé Dersîm çîxaş vî? Evê vatena Arşiva Fransa sarê Dersîm 500.000 gula. Eve vatena dewleta tirki, 12.000; eve vatena Dersim-Gesellschaft für Wiederaufbau e.V. hurdi vatis zûre.170.000 mordem jenosidé Dersim wertera dario we. Çînare Dersim-Gesellschaft für Wiederaufbau e.V. beno jurekerê dewlete û Yavuz Selimî? Yavuz Selîmi eve destê Idrisî Bitlîsi 700.000 mordem jenosid kerd? Perskerime, Jenosid çik o? Qîrkerdene çik a? Ferqê jenoside Dersîm û Koçgirî, Jenosidé Hermeniû, Grek û , jenoside Yugoslavia, Jenosidé Afrika û Latin Amerika çik o? Na jnosid de kamij dewletû çek day dewleta tirkî? Dewleta alamanca, Fransa, Ingizista,; çekoslovakia, Italia; Avusturya, Rusia dest est rejime kolonialiste tirki, eve çekunê yîne, aê mîlete wertê ra da wê. Dersim-Gesellschaft für Wiederaufbau e.V çînare gonîa mîlete ma ben destûne dewleta tirki şûno Dersim-Gesellschaft für Wiederaufbau e.V. vano« Hermeni, Rumî, Kîrmancî, Cûhudî Alevi û Saresurî Süryanî û Asuri, eve qesa kîlmê tirki wuairé na veng daisê ». Verva va zurvengdais, Hermeni, Rumî, Kîrmancî, Cûhudî Alevi û Saresurî Süryanî û Asuri, vatena rasté qîrkerdene nîa, jenosid o. Dewleta kolonialist û emperyalista Tirkia yena hurê. Jenosidé mîle ma çewt araze kena, bena dewlete`re newde qîrvanu kena. Na jenosid sero vatena Peymana Organizasyona Juyina Miletû çik a? Çûtîr beno, na nêçarî naé inkâr kene?

HIRE.JENOSID, têdê ya kî, qîsme, nêmeyê(lêtéyê) grube, sevevê, netewi,(milli), soi(etnique), cîsn, ya kî îtîqat(nîmekerdîş) ra; têdê pia wederdaéna, gûlûne(uyeler) grube kîstena, gulune grube aqlî û fizîkî dîrvetin kerdene, şertûne weşaiya grube, wertera wedardaéna, az ve aze grube, azardene wertera wedardaéna, domonune aze grube juven`ra cera kerdene, eve zovina qese, Jenosid plan û politika sistematika dewleta. Eve vatena, Desture Dagdgera Internationale Curm⁶⁹, «têdê ya kî, qîsme, nêmeyê(lêtéyê) grube, sevevê, netewi,(milli), soi(etnique), cîsn, ya kî îtîqat(nîmekerdîş) ra; têdê pia wederdaéna, gûlûne(uyeler) grube kîstena, gulune grube aqlî û fizîkî dîrvetin kerdene, şertûne weşaiya grube, wertera wedardaéna, az ve aze grube, azardene wertera wedardaéna, domonune aze grube juven`ra cera kerdene» qest`ra vîrajio, JENOSID O. Zagone Dersîm, Qerarê tertele Koçgiri, Plan û politika dewleta tirki az ve az wederdaéna, qîrkerdene, imha kerdene zîdde, tersê qerarê Peymana Organizasyona Juyina Miletû no. Peymana Organizasyona Juyina 11-12-1946 curmune jenosid çûtîr araze kena?

a) Kîstena gûlûe Grube b) Dîrvetin kerdene, zerarê aqlî û zîhni daéna mensubune grube c) wêderdaéna têdê grubi ya kî, qîsme, grube nêmeyê(lêtéyê) grube, sevevê, netewi,(milli), soi(etnique), cîsn, ya kî îtîqat(nîmekerdîş az ve az imha kerdene d) az ve aze grube, azardene wertera wedardaénae) Domonune Grube eve nalkerdene domonune zovina grube kerdene Maddeya 3 a Peymana Organizasyona Juyina 11-12-1946 curmune cerri`re ceza dana

a) Jenosid kerdeneb) Seveta jenosid kerdene destpiayi dé manene, pia jenosid kerdene c) Jenosid kerdene teşvik kerdene d) teşebbüse jenosid kerdene

e) Jenosid`de za, barê guretene.

⁶⁸ Dokumana Arşiva Fransa

⁶⁹ Uluslararası Ceza Mahkemesi tüzüğü

QESA PEENE. Evê qesa kîlme, Dersim-Gesellschaft für Wiederaufbau e.V. jenoside Koçgiri û Dersim têdê jenosidu inkar kerdena. Havale maé Haistan, Pontus, Assyryo Kahamdéni, nijdi tûé rié yîne kene. Jenosidé Dersim inkâr kerdene, raa Raiwere Qoopé tereşi ramnéana, deste dewleta emperlista kolonialista tirkia paç kerde, cûmkaria dewleta Alamani, Fransa, Ingizistan, Cekoslovakia, Italia, Avusturya, Russie pak kerdena.

RAA RASTE CIK A?

Na qesune gëletu sero vatena ma çik a?

Ma par na mesela sero Navenda Doskerdena Karzanista Dersim û Qoçgiri'û Konseya Netevia Arménia Nath 'ra ma jenoside Dersim sero Konferansé kerd ra, vîrast, perodais u qirkerdena Dersim sero vatena u stratejia derwleta emperyalista tirku ma kerdé araze. Plan u projeye dismenî mapia rexne kerdî. Diyab Axa, Wistewré Seyd Rizay çutir niştoro lewe Mîstefa Kemali eve çî ri şî Koçgiri o khe Hokmate Huserbiana Kurdistan Aliser û Alsan Beg sazkerdi vi yîne 'ra vaténe çekûne hu roné? Sîaséte yî vatena Hézeéré keno rast.

« Yî ki gureti vi. Ae 've domonu ra pia qirr kerdî. Horê kam ke gêre kerdî. **Bırazaê ho Rayvero Qopi** hora dina kerdî vi mız u Eve vatena Hezere* Sey Rıza, na waxte ko amey verê Çemi de jümini di, o 've Şıx Heseni ra amey, hetê na Çemê Muzuri ver de, jümini di. Sey Rıza hetê made vi hora. Ma, hetê made vi, Sey Rıza, wertê made vi. Şî wertê Semku, inu ki têt atagiye kerdê, a, i ki uza qirr kerdî. Besike 've domonu ra ki uza qirr kerdî. **A, o ki, Seyd Rıza ki, şî tesmil bi.** A sewe, a sewe ke anê, quli kenê dorme, a sewe Seyd Rıza 've Şıx Hesênê ho ra, yanê, uzara lewe ra vejiye şiyê o doymê bini. Vajime, zeke tara vejiyê şerê ha bover. A, Besike 've domonu ra ki tede qirr kerdî. Ciniya qize. **Ciniya deya pile çêna Diyab Ağaya.** A dî rey ame wertê na Demenu. Ninu 've Demenu ra dênê pêro, yanê, amenê ke, a vatenê, bêrê hurê. Ciniya pilê çêna Diyab Ağaya, ae qize ki tey Cariye viya. Waxtê qesey kerdênê, Sey Rızay qesey kerdênê, vatenê: "Ciniya mîna pilê thuay rê nêbiyenê...." Ciniya huya pilê ki vînete viye, a ki gureti vi, Besike dumane.»⁷⁰

⁷⁰ Hézeéré, Gulane 1998, Mamekiye Tija Sodiri, Perloda Zon u Zagonê Kirmanc-Zazay

Mîlete maé Koçgiri kam qîrkerd? Kame jenosidkaré Koçgiri? Khurru ya ki tirku ne ay ki, na qatile dewleta tirki é? Qîrkerdena ya ki jenosid o?

Na Konferansa ma de estena Helbestvan (poézika) û lekolikvan(doskerdoxé) **Evin Cicek**, ma re simbola perodayîşe **Alişer û Zarifa Xanimê** andera ra zôn. Naé'ra ,fame Roja Navenda Doskerdena Karzanista Dersim û Qoçgiri⁷¹ re hewl o, giran o,berz o, rind o. Na qesa sero, raştia pêrodaisê Koçgirî û Dersîm eve vateana Amîka mî Sengalé biarine na zon. **Amika mî Sengal Xanimê**⁷²Seveta Alişer Efendî naé ana'ar zon. Hurdi Xalune mî Civrail û Mîstefaé Hémédé Mirzalié Silemani hêfê **Alişer û Zarifa Xanimê** gureto.

Saadê Tertelê 38i SENGAL XANIME « Alişer tu thoe zonena?

Alişer Efendi? Sîma Alişer di?

⁷¹ , Centre de la Recherche Scientifique de Dersime et de Kotchgiri,(CRSDK)

⁷² Khalikê mî kîşiya, Milê Wuşêni Diarê Axpini de kîşiya... Vere coy eve lingu şiyenê Xarpêt, eve lingu amenê. Avaşu 'ke amey, Avaşunê na Îksori, şî vireniyê, kîşiya. Yanê vajime, waxtê de ey goliğê ho bar kerdênê, ru berdenê Xarpêt, dayma. Eve lingu şiyenê. Nika, nika na taxşi-maxşi, makiney nika estê, o taw çinê vi. Bray rê vaji, uza ra, uza ra amey koti vireniye.... Ni şî vi, şî vi zof gerê sari kerd vi, zovi qalê Pilvanciku kerd, sari vake, "ha kêş viyo, ha kêş vi yo...." Na Memedê biraê mî zona, heya, Memedi vake, "ya, Pilvanciku viyê..." Waxto 'ke i amê meyıt ser, yanê ninu voz do, dorme de vînetê oncia. A vake, "yi tekê jü ki vake, hêfê na mordemi, sîma ça ard nu kîst?". Aa, vake, "ya ki Avaşu vi..." Têpia Memed pil vi, Memed pil vi, hama zonenê, her qesê zonenê, vake, "ma Pilvanciku rê xelet şime", vake, "ni Avaşu viyê, kam ke biYa khalikê mî dae de kîşiya, khalikê mî nia kîşiya, khalikê mî waxto ke kîşiya, a ninu ki na Demenu de zern day cı, piyê mî zern day cı, vake, "hêfê, yanê vajime, hêfê piyê mî bicerê!" Phitali day cı, vake, "hêfê piyê mî bicerê!" A, her kêşî horê berdi werdi, gos mede! Badena na Memedi 've na piyê mîra ez qan kerdu, qan kerdu, çî fetelnu, çî se kerdu, ilam tı bê so na Mirzali bijê, o ki cira hêfê piyê ma cêno. A, o sari fetelna, nêfetelna bese nêkerd. Zofî qul fetelna, era dest nêkêwt. Peê coy ma Qemê Welê Khali rusna, ma va, so, heşt roji uza vînde, bê; heşt roji, dês roji uza vînde... Yanê naverê mî, zewezê mî, yena na khalikê mî ser, na khalikê mî. Tavi khalikê mî kîşiya, ninu ki ez qan kerdunê, vakê, "tı bê, so, hêfê ma cênê." Zona? Bray rê vajine, ya, mî ard koti? Ala vînde, mî o qese ho ard koti, mî qeda? Mî o qesê ho ardikoti, ez nêzon... Neyse, zewezê mî, zewezê mî heni vi. Khalikê ma kîşiya, ninu ki ma dayme cı, ardîmê, dayme cı ardîme... Çı beno, bivo..

Alişêr Efendi ma di, u hora Peyğamber vi, Alişêr Efendi.

Ame lee sime, thae tı 've çımunê ho di? Mı 've ho çımunê ho di, ame na **Goza Xırge**, u sîro ke pîrd vesa, ame binê Zağge uza. Uza ey kıtavê ho dêne wendene, vake, na kıtavê mı vano ke, tı na hurendiya ho de mîrena. Hama o kamo ke tu kîseno ki, Haq hêfê tu ceno. Kıtavê ho dêne wendene.

Kıtavê u wendisê dey bi? Hıya, wendisê ho zofo. Waxto ke Qoçgiri qırr kerdi, u u waxt ra xeleşıyo, amo wertê ma. Amo wertê yanê Avasu de vi. Avasu ra ki amo uza. Bıraê horê vaji, ma ki cêre şime, ma tavi jümini di, Alişêr Efendi.

Savatene? Sevazo, qesey kerdene, sekero, o ki nia qulê jê ma vi. Alişêr Efendi uza vi. Alişêr Efendi ke şî **Holika Gule** de, uza yi ke uza mendi, uza têpia Rayvere Qopi mîlet ard ser, tı diyo nêvane Rayvero Qopi teres vi yo. Ey mîlet uzara ard, uzara yi dos kerdi vi, zona? Alişêr Efendi 've Bırazay ra 've Cınıya ho xeleday pêro, pee coy esker kotive zere, hurd bojiyê hermete nia sıkıti vi, hurd bojiyê hermete. A yi uza kışt, zona? Mend payızo pee de, ıvraime mı gosê ho ke? Na Hesê Sodi naniyo hona weso, u Hesê Sodi şî vi, ke u vile dey nia gırıyo... vılê dinu nia gırıyo... nia amo ro zeke tı vılê de diki vısnene 'ra... Nia de, meytê ho nêpoe. Deme ke seyîd kerde, o gırıyo.. khul amo peyser, hen meytê ho vınete, Holika Gulera, wertalığê ma u Avasude ra. He, tu hesna? Yi vatenê, yanê mîlet vatenê, nêpoe, tavi seyîd biye, seyîd biye. »⁷³

Eve şeref û gırşia perodaîsê çekîne Dersîm sond won an ra zon khe hêfê hurd şehidûne Alişêr Efendî û Zarife Xanime çe Khalike Hemedê Mirzalié Sîlemani gureto. Ave natena Sengal Xanime « **Rayvero Qopi teres** » lazune Hemedê Mirzalié Silemani Cîvrail Mîstefai kisto. Na hêf guretena şehidûne ma sero Amika mî Sengal Xanime vana:

Sengal Xanîm « **Tayinê vatenê, Zeynelê Topi arde, tayinê vatenê, Rayvero Qopi arde.** Na Tornê Zeynelê Topi pa kışıya, uza de kışıya, u ki ta domonu de vi, kışıya. Vakê, Tornê Zeynel vi yo, ma cı ra pers kerd. Ma pers kerd vake, nu kamijo? Mane ke Tornê Khelbek têt vi? Vake, Tornê Zeynelê Topi vi yo. Rayvero Qopi pê feteliya.., a yi kote 'ra dime... **Yinu berd kıst, nê?** S.X.- Ma, hokmat kote 'ra dime, pê cı fetelna, ya hokmat... Rayvero Qop ke rema, o ke rema, hokmat kote 'ra dime, u ki kıst.

Yinu u pee coy kıst? S.X. Ala vınde ıvraim, ez qedaê lıngunê tu bıjerine, ala vınde! Yinu u kıst. Esker amo ma serde, İvraim? Nu ez endi her rae sera qesey kon, endi werte 'ra qesey kon. Ma na Pardiya çê Khalê Şia de rime, mı qeda gureta, na hetê Heyderu de, eke esker amo, amo, amoooo... na hetê Ğezde vılê butu gureto cor, vejıyo ro dormê Ğezi, dormê Ğezi. Mı qeda, a vore nia ra, na Seydali nia qızkeko, ma ki ho sero şime Vılê Xeleku. A vejia me 'ro Vılê Xeleku. **Dêka mı Meleke ki smade vi?** S/X. Meleke u sîrede made nêviye, a endi amey vi dewa Khali ke tu, amey vi Xezeriye de vi. İvraim a serre de vi, İvraim şî.., tavi a şıye tesmil bi, serra vırene vi ye. Ma ke vejıame 'ro Vılê Xeleku, eke esker amo, amo, amoooo... na dina gureta, keno ke Wawele kuya, keno ke Wawele kuyo... Na vore kınite na Mirzali, na Seydali esti vi werte. Ey 've Hemê Cıvê Khêji ra lekan napa, esker keno ke Boğazê Sosın kuyo, vora ha! vora ha! some, a yinu uza de nay pa, nay pa, esker çarna 'ro têsêr, çarna 'ro têsêr, çarna 'ro têsêr corde çarna de Ğez. Eke esker ke çarna de Ğez. A u esker ke cêra de, na Mırzê Sare, na Bırazzê na Xal Hemedê Mırzê Sili, u dırvetıno. U dırvetınê ho ma berdo pee Ğez de, kerdo zare ewk, nia kerdo zarê şikori, têde vıneto, dı hire teney ki corde serê vınete.

⁷³ **Saadê Tertelê 38i** Sengal XanimeÇıme: www.mamekiye.de İsmail Kılıç **Arekerdoğ**: İBRAHİM KILIÇ (Tornê İvraimê Sılê Hemi, Mamekiye, 1976)

Uzade u dirvetino, horê tey fetelneme, Qorude dewa Harçık de napa, dirvetino. Biraê horê vajine, ma u uza no ro. Vake, waxto ke esker coro cera de, şezıt kerdo ke na lone de qul esto, zona? Vake, jü dest u boji semernay wo, vake, "weyyy... vake, ez şino qula Rayverê Qopi, şino, şino ke mı Reyvere Qop kıst, vake, ez nêson qula Demenu? şino Qula dey, Qula Demenu nêson?" Dest u pay semernay we, vake, waxto ke bêro, na Cıvê Xal Hemedi, na Cıv 've na Xal Mıstefay vi (Laze Hemê Mirzê Sili, biraê Aliyo Qiz), uza leê yi dirvetın de vi. A ninu nay pa çor teney eskeri kıştı, Cıvrail ramite ser, çeke yinu 've qaputê yinu cıra gereti, ho esti ve leê dirvetınê ho. Ma endi kês dinu ser nêma. » Ez vatena amika hu eve şoara ceî arazê bikeri.

*Dersim ne rest bexte Qoçgiri
Aşırû bê bextiye kerde.kot vîreniye
Nê verda biraye ma, derd û cirane ma yê Qoçgiri
Bêrene welatê ma Dersîm
Vore sero verday domunî çel û çukî
Cinî û cöanikî û xort û cîranê ma
Peiser rusnayî roza zımuştônî de
Kottî Vîrenîye eskherê dewleta tirkî
qîrkerdî dewûz Qîslacîye ma.*

*Ma vira nê sono bervisê Heider Axayî
Ma vira nê sono qırkerdena mîlete ma
Verva mız û dûmanî lîngê warway verdayî
Xortu cirane ma.brayê ma Xanadanê Qoçgiri*

Berdî Qîrkerdî

*Alîşer û Zarife Xanım çek giredaî amê Dersim
Dersim bê bext mend, nê rest bexte Qoçgiri
Alîşer û Zarife Xanımê sarê kerd Raiwere Koope tereşî
Çıla koune ma sayne we
Sarêkerdena Alîşer û Zarifa Xanîme, Sarêkerdena Dersîm vîe
Alîşer, zu Peixamber vi çîmune Sengal Xanîme de
Alîşer û Zarifa bi vi Meimanê Sengal û Melek Xanîme
Demenu qewul nê kerde, Sarêkerdena Alîşer û Zarife
Xalûné mî, Cîvrail û Mıstefaé Hémédé Mîrzalié Sîlemanî
Qôl est qula Raiweré Qoopé Treşî, uska kıştı çor eskere tirkî
Hurdî Xalûne mî qol est ser uska kıst Raiwero Qoopo Treşî
Xalûne Guretî ardî çekê Raiweré Qoopi û eskerûne tirkî
Va bîvo çika çika kou, ma esto hu ver do pêro eve cöamerdié
Verva eskere dîsmene koledarê tirkî, ma ve çek esto hu ver
Eve perodaise çekîni, veng bîdé, vaze ya Çemê Xîzîrî!
Ma Çekû keme kherr û lal seveta perodais û azadîya
Qoçgiri û Dersimi*

Domonune Hémédé Mîrzalié Sîlemanî gûreto hêfê

Pêrodaiskarûne welate ma, va bî nusné kemerune Holîka Gulé'ra vaze ma, Demenû,

Çe Hémédé Mîrzalié Sîlemanî, ma gureto hêfê Alîşer û Zarifa Xanîme,

Şehidê welatê ma Koçgirî û Dersimî, Şehidê Tertele Dersimi

Evê çekûne Cîvrail û Mıstefaé Hémédé Mîrzalié Sîlemanî bijerîme hêfê Koçgirî û Dersimî »⁷⁴

⁷⁴ Dr Ali KILIC Şehide Tertele Dersimi-I

Sima, rind zonene, Soreşe Qocgiri' ra tépia Alişer û Zarifa Xanime çekê hu guretî ameyî Dersim. Nu nişan keno khe perdodayişe Dersim û Qocgiri ju io, juvin' ra cêra nê beno. Dina rind zonena khe Russia Sovyet perodaise welate ma Qocgiri u Dersim de hete ma ne gureto. Russia zernnî, çek, nun, kinc, esker, tayyarey, tanq u top, rusnay, day dewleta tirki. Mîlete ma da qirkerdene. Jenoside Qocgiri de beçika bolşeviku esta. Konferansa 7-04-1921 Çiçerin, vatene “ *Tirkia ewro u Tirkia emperyalista vijeri ferq esto. Wuerte karkerune Russia u Tirkia brayen esta. Tirkia ewru, Tirkia karker u dewuzuna*”⁷⁵ Vatena Çiçerin zur a. Tirkia Tirkia emperyalista. Tirkia, Tirkia karker u dewuzu nia. Xeta Lenin, awa khe zagone Tirkia sero, jede tuha ne zono, Lenin, Koçgiri, Dersim, Kurdistan nas ne keno. Nê zono. Lenin kitave Otto Hubner'ra nufuse hermeni û kirmancu (Kurdistan) 2354365 osneno⁷⁶. Nu mordis ne rasto. Serra 1852 Victor Langlois nufuse milite hermeni 4000000 milyon saykerd. vi. Lenin lete mordis mordo. Dewleta emperyalista tirkia nas kerde.. Kemalistu, qomistune tirku, Sovyeti rind xapnayı. Lenin ki xapia. Waxto khe, Peymana Russia u Tirkia 27-10-1920 ame imza kerdene, name Qomisyone Konseya Xelxe RSFR Radek, Name Meclisa Tirkia ra Mustafa Kiazim Karabekir, name Lazu'ra Maszakeli, name kirmancu'ra **Subko chan** (beno khe Simko) imza kerde.⁷⁷ Hema Leninistu, Sex Mexmoud Berzanci ne guret Konferansa Baku. Enver Paşa, Talat, Cemal Pasayı hore kerdı meymani. Zern u şemm day cî.. Na qirkerdoxê milete hermeni u Grek u Asur Kheldani û kirmanci, Enver, Talat, Cemal ho're kerdı meymani. Xale Enver, Xelil Pasa eve sandiku zerne urisi Mistefa Kemal 're kirisnayı. Eve zof raştıyê van ke jenoside Sex Said û Ararati û Dersim 'de beçika Stalin esta. Waxto khe ,haval Upmal ame, Angora, Mistefa Kemal'ra hesave Komintern perskerd, Upmal rié Miste Tirki'ra vake, “*tu kewneperesta, Partia tu, partiya polisia, qominist nia, tu bine destı'ra emperyalizme ingiliz u fransizi u alamanı de guereyena*. Roza, 11-03-1921 Dewleta Fransa Tirkia de Peymané imza kerde.⁷⁸ Sovyetu, 16 mart 1921 qerar da Mistefa Kemal 're çeku, top u tanqu rusnayı⁷⁹ Roza 7-07-1921 de Major Henry 10.000 mawzer rot hokmate kemalist⁸⁰ Roza 2-12-1922, sefarete Ingilizistane Parizi Tirkia 're 200.000 çek Marsilya'ra rusnay Tirkia.⁸¹ Roza 14-12-1921 eve vantena A. Briand, telgrafo khe Konstantinopolis'ra rusna vezire kare tevere Fransa “ *ez heşûne pê khe, ingilizu 45.000 topi rusnay hokomaté Angora*”⁸² Mistefa Kemale Tirkia Emperyaliste eve na topu milete greki qirkerd. Vatise arsiva Fransizi çewta. « , *tirki hen fam kene khe, Russia Sovyet bine destu'ra alikaria Seyd Rizay kena seveta kirmancu perodo* » nê rasta. Russia ji vijer û ewru hete tirki gureto.

Na konferans' de , ma, te de perodaiskarûne, dîna, bî taybeti şehidê Dêmdaiskaria (Soreşa) Fransa, şehidune Kommûne Parizî, te de perodaiskarune internationalistê khe verva faşizime, Franco, Alamanî do pero, yî vira madere. Yîye khe ji, Missak Manouchian, verva faşizme Almanı da pêro, polise imperialiste fransa pê guret teslime Gestapo kerdı, 22 perodaiskaré Affişa Surre khe Koé Valérian de qirkerdî, perodayîşê yine, na sewa de, meymane ma yê, hermeniyê Gergeri Missak Manouchian şehide ma o. Tertelu'de têde hermeni, greki, Assyro Khaldani, Cuhude khe perodaise Fransa de ame kiste, şehide mayê. Ma, yiye khe, seveta xelase proletaria Kurdistan û Tirkia û dina do pêro , seveta azadî u serewederdayéna welate hu, royé hu, çanê hu do, , na sewe de, namê yine dekerneme yi ki şehide mayé.

⁷⁵ , ETA, Russie des Soviets, 7-04-1921, Conférence Russo Kémaliste de Moscou, in 7 N 3212

⁷⁶ , Lenine, Œuvres Complètes, volume .XXXVII, p.316

⁷⁷ ETA, Mission Française en Pologne, 25-02-1921, Etat Major, 2° Bureau N° 578, in 7 N 3212

⁷⁸ , EMA, Section, d'Orient, Accord Franco-turc, 11-03-1921 in 7 N 3213

⁷⁹ , ETA, Section du Caucase, A.M. 23-03-1921 N°911-7214

⁸⁰ , EMA, Section, d'Orient, Presse anglaise , p.11, in 7 N 3216

⁸¹ MAE, Exportation de matériel de guerre en Turquie N°2651

⁸² , MEA, Asie, Chiffre, Paris le 14 décembre 1921 Anbassadeur Français Londres N°3895 signé par A. Briand

.Ewru rînd, araze keme khe yiye ke seveta milete ma qirbiye, ame kistene, darde biye , qaz verdero ser wesne , yiye khe seveta seveta Dersim u Qocgiri roé hu do, merdena yine u perodaiskarune dina, piya ceme, juvin'ra dialektik gire dame. Keşşî hu vira nê keme,zere ma hira o,savre ma derg o, vatena ma pêrodayîse yîné roşta dêmdayiskariya(soresa) ma wa.. Na qesa, qesa jargenia Dersim i ya.Ma sewa ho de . Name Brayê Şêx Said Efendî, **Şêx Abdulrehim Efendi** û hevale yîye khe Suria 'ra Koti'ra rayé, bêre Dersim'de verva Diktatoria Kemalîstu pêrodene, miyane Bêtlis û Diyarbekir de eskere faşiste Mîste tirkî şehit kerde ma yîne na sewa ho'de yîne Şehidûnê Dersim ilân keme,namê şehid Dr Sivan ki dekerneme, hu vîra nê keme, ma mezela Dr Saîd û Uşenî, KDP û Hokmate Herema Kurdistan'ra ma damê perskerdene..

*Lilika Çime mi, Derezayé Ali ê Mirzaliye Silemani
Şêx Abdurrahim, biraye ma,sevkane ma
Hotay sere na'ra avê tu ama
tu bia tever ama, welate mayê bin xete ra
kerd top hewale huye perodaiskari seveta şoreşe Dersimi
Tu bia tever ama , tu va " Milete mayê Dersimî kote bine tenge
Şîme têde piya pêrodime verva kolonializme tirkî
Tu va " hevalene, çêkûnê hu bijerene şime pêrodime*

Brayê Şêyh Said Efendî, Şêyh Abdulrehim Efendi
*Dersim de adir khîla,miletê ma, kirmancune ma
qirkena Dewleta tirkî, tanq u top u tayrunê hu
polat risnenera milete ma ser qirkene şime pêrodime
Şêx Saîdê Piranî xevere rusnay vi Dersim*

*Baitar Nuri u Hesên Xeiri xevere ne resne Dersim
Dersim ne rest bexte ma, ma some dame pero verva dismeni.
Ma some reseme bexte Dersimi.⁸³*

dokuman:

Dakîla mî Meleka Hémédé Mîrzalié Sîlemanî, wua Alié Qijî, Bîraçena Alié Mîrzalié Sîlemanî

«Ez nîka vaten û hesneéna tu ser, têde qese tu mî're Terteli sero qesei kerdi, gosune mî de eve lawuka Ferit bene derge sone. Yeno'ra mî vir roza khe ez ve to'ra ma pia şime Hêgao Pil çe Khalikhe mî. Peroj ra tipia, Ez tu Khalik mî, ma pia Hêgao Pil'ra bime raşti amé ime sere Pule Qula. Khalik mî're perodaisé ho ser o, qesei kerd. Cerr çeme Xarçik mîsna'ra mî, dot gîle Puli. Azgu, Xozmerage, Xîloz, Xaskare, Borr Gini é. Çutur yî vîrenia dîsmeni bîrnai vi. Qale Xale mî Ali kerdene. Sewkania xale mî perodaiso çerr mî're qesei kerdene. Honde perodais'ra tipia huyene. Çime Khalik mî jî roşta çime sırtlani bereqîene. Darde kerdene Ape tu Alié Mir Z'Alié Sîlemanî, çutur u we Seyd Rizai'ra pia Dardekerdi vi yî mî're qesei kerd. Deste hu çarna'ra hete Koé Suri ser, Vaka'' niade, ha gîle ha koi'ra alaié eskere tirkî dorme hurdi xalune tu guretîvi. Ali ve Hesên'ra. Ramé vorai vi, mîz û duman bi vi. Yine amaéna eskere tirkî mîz'ra ne di vi. Xafilde duman darino we, niadane khe alaia tirkî dorme çarali birno. Eve coamerdié daivi pêro. Pee cû, eskeri pê guretîvi. Caé ma cî'ra perskerdevi. Xalune tu qesei nê kerdivi. Avê Xale to Ali, hata mié kerdi vi wele. Verva yî dayvi Hesên'ro eziyet kerdi vi. Hesên qesei nê kerdi vi. P''e cû hurdi çime Hesên verva Ali veti vi. Ali qesei ne kerdi vi. Qomandani sungi peira sanay vî Ali, vere qirtike 'ra vejai vi. Hurdemine qesei ne kerdi vi.

⁸³ Dr Ali KILIC,

Eve coumerdié şehit bi.” Mı çımune Khalik de niada hierşi rira gır biyene. Tu ki berva. Pule Qula de ma nistimi ro Khalik mı çesike hu vet, qılaun kerd pire kamosi, ceve ho’ra kemera adirgi vete. Pié nero sere kemera adirgi. Eve adirge da puro.Çik vejia pié fiştera cı, Khalik pia vesaié nero sere kamose Qılaune hu ser..Qılawun sımıt dü sana hu. Tij nişti vi ser.Şuanune mali, mal gai hete Azgu’ra sanai hu ver ardi vi. Dorme dewe. Dêka mı Ete veng da, ma uştime ra şi me çe. Tu mı ra perskena vana “ *tu çınare mı’re nine nusnena? Seveta çınayi? Qei qale lauka havale hu nê kena?*”. Qesa raste, perodaise xalune mı amé vere çımune mı. Perodaise tu, Perodaise Khalik, Pérodaise Mirzali, Ko’ra mendena sıma Sengale. Ma ta kerdime axura ostoru, pê sıma khe gureti vi, caé sema Xecerié de senen vi?

Havale mı lawuka hu vano:”*Dayé tu ez ardu rié dina. Tu ez şutu eve hersu çımune hu, zere derd û xızanen’ra , ez gereke bı murine Dayıka mı tu me berve!*”.

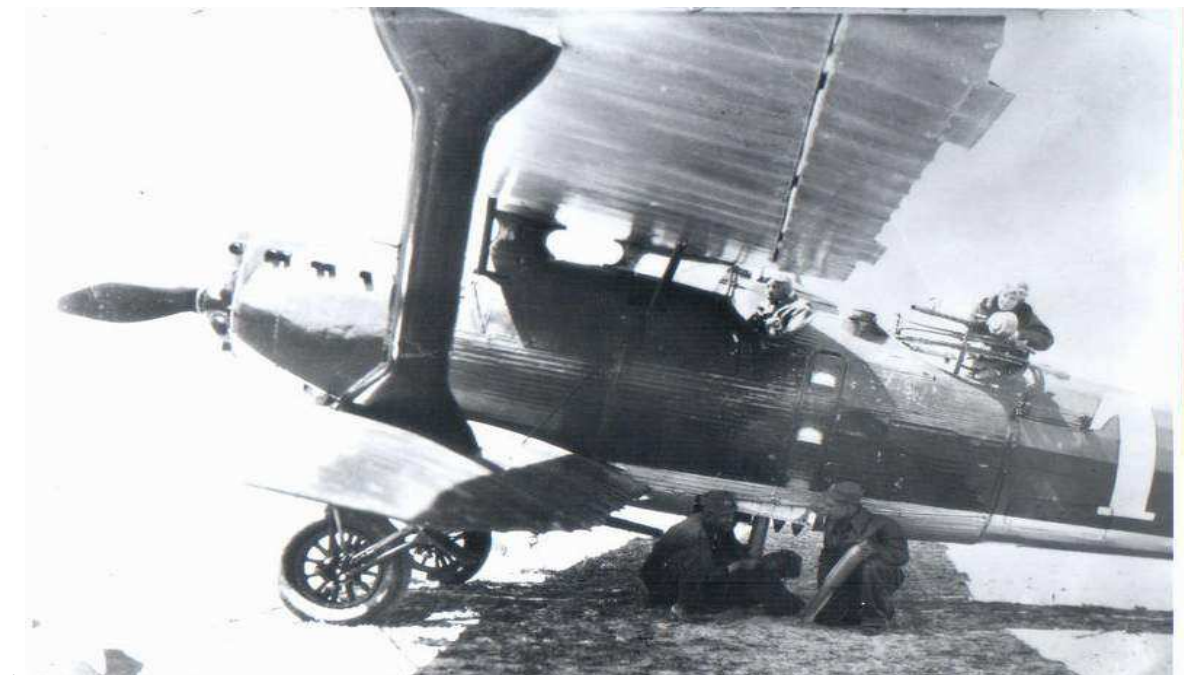
Beno dakıla mı, perodais ideale mordemi o.Khalike mı tu ki vatene “ *“ma hiefe hot bedelune hu gureto*”. Tu rınd zof rındek zonena merdene û darde kerdena xortu ne ma. Bê çek, bê qewxa, bê hewl û bê xırav.Qesa raste na xortu site cızıkune sıma lito. Perodaise xalune mı adır khıla welate ma wa. Perodaise Dersimi nun sola ma wa.U asmen’ra astare, hewra ramé, firig’ra genim, roşt’ra peme, tij’ra dısmala azadia. Yı hierse çımu,ewru ma’re bié kosavié adiri, ma’re bié khıla dısmala azadia tertele Dersimi. Ez hen zonon khe, bervise sıma, bervis ni o,perodaise çekine Tertelio.U pée çek de, lawuk vatena Yvıse Sei Khali o. Havale mı lawuke vano.Haval hen zonene khe, sıma seveta merdena ma bervene. Ha ez hen zonen khe sıma seveta azadi dové pêro, u sene qeso henen vano? 9utir hi vira keme? Waxto Xale mi Ali û Hesên Koo Sur de kisai, waxte 52 gule çe khalime qırkerdi, waxto khe 250 demeniz Mar_çk’de qırkerdi qaz verdai’ra ser wêsnai kam hu vi’ra keno Dayê, Dakıla mı?

Nê hevale mı nê zonene khe tu herme ho’ra hire mawzeri gire dai vi. Tertele Dersimi’de. Sıma kosavié adır saynai we seveta azadi gonıa domonune ho de. Havale mı Ferit, Cigerxwin’ra vano:”*Sıma hata kei bine destûne axa û begu de manene? Sıma hata kei nıa rezil u rusva manene?* “ Vatena Cigerxwin wesa rında,letei’ra rasta.Heto bin ‘ra vatena Çigerxwin kemi a.Çınare? Tıka na axıra ostoru’de 25 endame partia Dr Şıwan este, jede hu, axa û Bege. Yıne ‘ra kes tirki nê zone. **Mamo, Agit Tanrıku, Şewab Bilgiç** qe tirki nê zone.Na hevale PDKT jede axa û Bege. Cigerxwin seveta Stalin Şoare vati vi. Dersim û Qoçgiri tu a nê vaté.Jı Nazım Hikmeti tua nê nıvısnai vi. Stalin ki tertele Dersim de çek roti, Tanki dai Dewleta tirki ma qırıbı kero çutir khe dewleta alamani 64 Taire Bombardımane Heikel dai vi Devleta tirki, koé ma jaré bazar u sukhe mılete ma bomba kerdi, koé ma hégaé ma, dewe ma rıznai,vêsnai, dardi we.Ma khe bine bamdıra Axa u Begu biyene, axaé Çuxure Devleta tirki qır nekerdene, Axaé Şırnak û Silopi na axura ostoru de ne mendene.Eve zovina qese Ma khe bine bandıra Axa u Begu biyene, ma çek guretene yı kıstene, qeso gırs,mesala çine vié, azadi ma’ra nijdi vi..Hete ju’ra vatena Cigerxwin de niweşia aqle burjuvazié qıskekianara zon, na niweşie jede kora. Gama perodaise dergi né vinena.Bado, kes laé fedodalizm û faşizm û kolonializm û emperyalizm hu vira ne keno. Perodais verva çoremıno, strateji û taqtike hu vurino. Demdaisé welate ma, raa Azadi û sosyalizm xeile derg a, kılm nia. Jı Cigerxwin xorte ma xeta kene. Perodaise yine, hata nıka, karker û dewuz û qıslacı dıma nê şié.Guro gırs ne kerdo.Raa proletaria sas kerda. Nu karaktare sınıfa yi no. »⁸⁴

Jenoside Dersım’de eve çekûne kamij dewletu, dewleta tirki ma qırkerdime?

⁸⁴ Dr Ali KILIC, Dayıke ,re nama, 23-06-1973, Diyarbekir

Dewleta tirki sera 1923 wuaire des u pônz tairû vié. Mistefa Kemal 15 serri de 25 rei milete ma da qirkerdene.⁸⁵Serra 1924 de delegasyone tirkia rusna Fransa yine'ra hire maylim wuaşti. Fransa materiale eskerié rot dewleta tirkia ki kirmancé Dersim ave ne çeku amay qirkerdene..⁸⁶ Almanian sera 1925 seveta Tirkia'reb Palke çeke kimyevi; gaze kimyevi viraşti kerde 'ra.⁸⁷ Almania eve rakerdena na palku, verva qirkerdene mîleta curmkara.Firma dî fransizi zu palka çeke kimyevi, zu palka zehire nitroseluloz, zu palka çeke dinamit, zu palka ki barutune şaû saz kerde⁸⁸. Serra 1931 de Tirkia Almania 'ra maknei hernayi; eve na makinu dewleat tirki 24 saette 1500 kg tritol , 8 saetti de 2000 kgr dynamit; 1000 klg trynitroglycerine da virastene.⁸⁹ Perodaise Sheik Said û Perodais e Pîlemorié, Kuruçay sera 1925 û 1930 dde eve na zehiru mîleta ma qirkerdene. Na qirkerdeen Fransa û Almania morevaé na jenosidié.. Teina Fransa û Almania nî, yî dewleat bîni curmkare terteli é.

Sisteme eskeria tirkia hire femandari este.A seré devleta tirki 80 taira hériné.⁹⁰verva saré ma Kurdistan saré werderdaéna Sheik Said Efendi'de 350 ton bombe risnai mîlété ma ser. Eve nê taurau dewlete 350 seeti koi, bir û dewme dai bopmba kerdene. A serede devleta perodais û kare zeri. Serra 1929 seveta tayru guretene 3.456/814 livre birnay'ra; Serra 1929 tède tayrai jede yi male fransizi vi Serra 1929'de seveta herénaise SMOLIK fiat eve krédio derg roti dewleta tirki..Blériot, Nieuport, Serra 1931 çe Kurtiss 24 tayrai roti tirku.⁹¹ Palké CURTISS ABD 'ra parçei ard Teina Diarbekir de 10 tayre casusié, 20 junkers bombardimani palkaé JUNKERS Eskisehir u Kayseri de day virastene. Femandaria sereseru, wezire bivi

⁸⁵ ETA-AM N° 70, 10 mars 1937 in 3227-1

⁸⁶ Ibid; p.85

⁸⁷ ETA, note sur les fabriques militaires en Turquie,31-01-1937, p.6 in 7 N 3227

⁸⁸ Ibid.p.7

⁸⁹ Ibidem.

⁹⁰ Ibid.91

⁹¹ Ibid,p.90

Tirkia Ingiltere'ra 12 tairé bombardimani Bristol⁹² sipariş kerdi. Tirkia Rusia'ra 20 tanq 25 automitralyoz, 700 makinei russia herinayi. Tirkia serra 1936 de 16.200.000 materiale eskerié herina⁹³ Eve vatena raporé sefarete Fransa⁹⁴ 15-02-1937 30 tairé Gotha herinayi. Devleta tirki KRUPP'ra 16.DCA, 28 top, 20 topé 150mm, firma Rheinmetal'a 56 topi 12 mitralyoz, 2000 makhineyi, 100 tanq, 200 taira 100 makne tairu hernayi.⁹⁵

Deste dewlete de⁹⁶ 504 lokomotif 1200 wagoni, 9000 wagone bari verva pérodaise ma eskher, matereil kirisnene. Her tréné de 40 wagons bi, 400 ton bar ontene.⁹⁷

Ismet Inonu, 13 tipia istifa hu da.⁹⁸, Celal Bayar bi serok wezire Tirki⁹⁹. Vatene rasta, plane qirkerdena milete ama eve deste Inonu ama. Inonu serra 1925 de tertele Cheik Said'de Mîlet da Qirkerdene. Tertele Cheik Said'ra tépia, nisane 1937 Dersim sare da we. Ismet wuast oncia deste Russia bî wazo, Kemal hete Ingilizu ser si.¹⁰⁰ Zure Kemal zof girşi vi; yî vatene Tertele Dersim Komintern tertip kerdo, heto binra dismenia Stalin kerdene. Mistefa Kemal ve hu sera 1936'de Kommandane Iginliz Lée 3 serri kontrat virastivi; Kemal "20 tayra GLEEN MARTIN siparis kerdi. Albay FENIMOORE çor tairai ardi teslime dewleat tirki kerd¹⁰¹ Asma oktobre de 5 tayre bini (FOCKE WULF) hehrinai. Sabiha, Çena Mistefa Kemal di pilotune bin'ra Ankara Konya Adana Dioyarbakir El Aziz Kayseri Ankara sero manevrai vîraşti vi¹⁰² Tirkia sera 1937 de, 6 tayrei Haviland "tiger Rapide" herinai.¹⁰³

⁹² ETA; AM N°20 ; 20 janvier 1937, in 7 N3227 p.2, 10-01-1937

⁹³ ETA, AM N°28 20-janvier 1936, Rapport Annuel de 1936, p.17-18, in 7 N 3227

⁹⁴ ETA, AM N°46, p.2 in 7 N3227

⁹⁵ ETA, AM, N°83 22 mars 1937, in 7 N 3227

⁹⁶ ETA AM N°107 16 nisan 1937

⁹⁷ Ibid.p.19 in 7 N 3227

⁹⁸ RAM-N°262 ; 2-11-1937 ; in 7 N 3227

⁹⁹ ETA ; AM, N°226, in 7 N327

¹⁰⁰ AM N°229 ; 28-09-1937 7 N3227

¹⁰¹ 7 N 3227 20-10-1937 ; p.3 R-AM-N°246

¹⁰² Ibid.p.4

¹⁰³ Ibid., p.6

Seveta xevera Sefarete Fransa 30-10-1937 , perodais'ê Dersim de « 2 tayre BREGUET ginay waro. Tirkia 6 asm de xeile tayrei kerdi vindi?¹⁰⁴ Roza 2-11-1937, Dersimizu , pilot EKREM ve mékaisien pia kisti; Dewleta tirki qerar da khe pilotê Ingilizu tayru bî rame yî bombardîman bîkere.¹⁰⁵

Eve vatena rapore Sefarete Fransa 8-11-1937” Tirkia 125 tayrai siparis kerd, nine’ra 34 Bréguet, 10 Smolik, 6 Focke- 4 Heinkel , 14 Kurtise, 29 P.Z.L... di hire seri deste tirkia de 400 tayra kuna deste yine”¹⁰⁶ Etat Majore tirkia 2 generale almani Freter Pico ve General Lipper davete kerdi.¹⁰⁷ Di generale Ingilizi, Aqademié Herv de derse dané.¹⁰⁸ Albay Voirin, Manevra Artêşa Fermandaria Dersîm de qîrkerdena mîlete ma ser raport dano.¹⁰⁹

Na sîre de Mistefa Kemal yeno Dersim.Devleta tirki Konstatinople de sevete qirkerdena milete ma staje “ çeke kimyevî” 17-11-1937, di roj dardekerdena Seid Riza u Alié Mirzalié Silemani¹¹⁰ Hona perodaiskare ma darde nê kerdevi” di generale ingilizi Wing Lée et Yarbay Kééver hire seri kontrat imza kerdene, pilotune tirku talim bikere.¹¹¹ Eve vatena rapore N° 290 23-11-1937. Tirku ses asmde 94 milyon frank pereî seveta tauru kerde aré eve raporé N+ 286 de Tirkia Fransa’ra maylime eskerié wuaşti.

¹⁰⁴ ETA AM N°25 ; 26-10-1937 p. 30-10-1937, in 7N 3227

¹⁰⁵ In 7 N3227,

¹⁰⁶ ETA AM N° 265, 8-11-1937 ;p.3, in 7 N 3227

¹⁰⁷ ETA-AM N° 285, 20-11-1937

¹⁰⁸ ETA,AM, N°290-23-11-1937, in 7 N3227

¹⁰⁹ ETA, AM,N°204,2ème Bureau, 19-09-1938

¹¹⁰ Ibid,8 in 7 N 3227

¹¹¹ Ibid . 20-11-1937 RAM N°285

Qeso khe pers beno çina're dewlete honde tayrai herinai verva kamij dismeni eve na tairu da pêro. Sisteme eskheria dewleta tirki çik bi? Çinaré Xarpêt, Erzurum Van'da soraxvani(Mufetislik) Cinare sera 1936 de 92.500.000 LT mal herina?¹¹² Beguman dewlete heto ju'ra tairei hernai, heto bin axa u beqe Dersim berdi qirkerdi.¹¹³ Rapôre dewleta Fransîzi¹¹⁴ «sera 1936 de Dewlete tirki çixaş wast eve perê u pul aşiru bî herino bero bandira ho kero; eve peruû tehdit kerdene na kar bêse nê kerd» General Abdullah na herema Kurdistanî de Qislei day vîrastene» Sera 1937 homate dewleta tirki, wast khê aşîru newdé bî herino. Hokmati asma nisane 1937 aşîrî silaié kerdî ardi Nazimiye de kerdî topi. Plane dewlete sere programe newe sakerdene vi. Ağleré kîrmancû hokmati'ra xof nê kerdî; General Abdullah yî giredayi rusnayı Xarpet, Hanzan'ra hata El Aziz uşvin'ra giredayi berdi.»¹¹⁵ Plane dewleté « isgal kerdene di heremê bié, kirmancu dewe hu kerdî tól, rem davê gerilla.»¹¹⁶ «Heto bun'ra general Abdullah opérasyon kerde amé nijdié Nazmiye u Kuruçam, gerrilaune Dersim çek est eskeré tirk seri, tayé zabiti kisti, Avdila Pasa ve hu bi dirvetin kirmancûne Dersim 18 mitralyoz û xeile çeki deste eskere dewleta tirki'ra gureti»¹¹⁷ Tersé dewleta tirki, cer birnaéna herema Dersim vié, dewlete tirki tersene khe, sarewedernaéna Dersim tédé Kurdistan bijero

¹¹² ETA ; AM ; N°114 23 04 1937, p.2 in 7 N 3227

¹¹³ Lawuka Çe Hesên Axaye Çuxurê

¹¹⁴ Etat Major de l'Armée de Terre 20 mai 1937 ; Secret Turquie , Nouvelle Insurrection Kurde, 141/1s in 7 N 3227

¹¹⁵ Ibid.p.2

¹¹⁶ ;ibidem.

¹¹⁷ Etat Major de l'Armée de Terre 20 mai 1937 ; Secret Turquie , Nouvelle Insurrection Kurde, 141/1s in 7 N 3227

hu ver»¹¹⁸ Tayé ağlerune Dersim vozda şî Konstantinople. Dersimuzu koti virenié nijdié Çiñçinik de 47 zabite dewleta tirki kîştî.« a roze Maresal fewzî Çakmak , Général Assîm El Aziz de vi»¹¹⁹ Dewleta tirki, Çekoslovakia ‘ra 2000 mitralyozu siparis kerdi.»¹²⁰

Miralay Courson, rapora hu ya 10 gulan 1937 de xevere day vi « Ankara de vane ke serfermandare dewleta tirki qerar do eve zor û quvveta hu sareverdayena kirmancu wedaroe»¹²¹

Werte asma 6 de “Ismet Inonu amé héréma Dersimi, cero sio Ankara Kabinet kerde tope, Inonu tokerdena Dersim sero qerar da; Newde esker rusna Dersim ser, 3000 partzanune Dersim kouna herema Dersim perodaiskar Çeme Şerxanu de hété Koésur de Xozad’de çek est”¹²²

Koo Sur de Xale mi Alié Hemedê Mirzalié Sîlemani u xale mî Hesenî roza khe Dere Laçi bomba kerdi şehid bi. Khalike Hemde Mirzalié Sîlemani, mî ‘ra Pulê Qula de na qesei kerdi vi. Mîlle Pazapunî, pié Weli Takak û Xidîr Takakî sono Khalike mî’ra vano çeke ho rone, 52 domoni desté dîsmenî de heşir mende. Mîlle Pazapûn’re Vervatis ê Hemedê Mîr Zalîyê Silêmanî no vi:

«.’Mille, mille, sîma xapitê, sîma rothe mîlle. Tû e sevata zernu, seveta milk tû ama ta? Ma rée sond werdo. Tu ve na herdîsa sîpiye çîna’ re ama ta mille ? Ma hata roza merdene dame

¹¹⁸ Ibid,p.3

¹¹⁹ Ibidem.

¹²⁰ Etat Major de l’Armée de Terre 30 juin 1937 ; Secret ETA, AM N° 171 in 7 N 3227 ;p.6-

¹²¹ Etat Major de l’Armée de Terre 10 mai 1937 ; Secret ETA, AM N° 126 in 7 N 3227 ;p.2-

¹²² Etat Major de l’Armée de Terre 5 juillet 1937 ; Secret ETA, AM N° 176 in 7 N 3227 Sur la répression militaire contre les insurgés du Dersim.

pêro. Hata çeke Dêrsim ker û lal nivîye, hata bîr ni vêso, koi ni vese, hata parşuye ma wele nêve, destê ma ra çekê ma çutiri ni gineno waro ez hata roza merdene dan pêro. Tû ana yî qumandane terêşi vato bon Meleka darde kon ? Hata nîka, eve horzu mordem merd ma ra, eve di cini û di domonu kam ters dano ma? Su çira vaze, eve hozoru Melê, besê, Fatê, Memi, Heşi, Ali, bero darde kero. Zore yi kutik sono domonu, ciniu. Qey esker rusneno, ekhe çero qey eve hu nino gile koi? Ji veyvike hu sano pée peruga Çe Use heme Daği? Di laze mî heşte nare avê Koo Sur de pê guretivi. Tî rînd naskena kewrayê tu vi. Hurdemine eve çeren dayvi pêro. Avê hurdemine piya Alaliye esker qîrkerdi vi. Yine caye ma zonene. Verva laze mî Ali, hurdi çîme laze mine qîj(Yismail û Hesên) vete. Qumandan vato, hurendia piye hu vaze. Hurdî laze mî bine şaset de merdi, hurendia ma nê vate.

Mîlle su eskerê Tirk ra hurenda ma vaze. Ma sew roj dame pêro, sew roj destune çeku, topu ceme, dest roj nara avê Komeşîye de ma tayra sîma dê waro. Sîma bombey eşt ma ser, sîma çutiri hurenda ma ni zone, sîma endî çîmare hurenda ma perskene. Ni dardekerdena çena mî dina mî rîjio ma nime feke çemi. Su çî'ra vaze, sîma deste huyo jude qâz, deste huyo bûnde adîr khîle gureta. Domone ma pê gurete berde adîr no pa vêsne. Sîma ma ra vane Hayduti. Haydutên sîma kerda. Hegai sîma vêsney. Kam hayduto nao oseno. Ma eve alayu eskerê sîma qrkerdo. Çeke sîma, tope sîma gurete, sîma şîye pê ciniu. Gûreto. Sevete ma, merdena çen û çiniku merdena ju pijia. Cini, coanike Dêrsim jovina domonu, xortu ane dina. Kam xwe çeke hu erzeno û bê namuso. Çek estene ra zere ma honde banok niyo. Seveta Dêrsim, seveta welati Kurdi merdene ma ra ji pere helia. Sarê mîletê Kurdistan wesvo. Sarê Dêrsim wesvo, sarê sar re Dêrsim wesvo. Sarê mêrde Al û Dem Heyd û Avaş wesvo. »¹²³

Penia asma temmuz de Wezire karé teveri Dr Aras Wezire karé zeri Sukru Kaya şî Moskova. Stalin yî qewul nê kerd.

Eve vatena raporé dewleta Fransa¹²⁴ « Hamilka (ABD) 20 taira bombardiman MARTIN siparis kerdivi 20 -08-1937 tairai pée asma oktobre de 16 taire bombardimani ardi teslime dewleta tirki kerdi » « Naé'ra qéeri, dewleta tirki Hamilkra 45 taire Bombardiman VULTE siparis kerdi.. Tirkia Miralay ENVER Rusna ABD de 65 tairune binu bi herino »¹²⁵ Dewleta tirki Palka montajia de 15 GOTHA û 20 P.Z.L. montaj kerdi; 40 taira P/Z/L/ ardi day dewleta tirki.»¹²⁶

Qesa khe yena pers kerdene, dewmeta tirki çixaş tairei hernai kamil dewletu'ra? Çutir bi na dewletu jenoside Dersim de qei çime ra nê kerdi; yine ve tirku'ra pia curme hervi kerdi?

Rapore Sefarete Fransa de Konstantinopl kerd araze khe « Alamanîa 45 taire Hejnêl 30 taira Gotha rot tirkiya 15 amei et 15 ki palka Kayseri de montaj kerdi. 15 tairei POCKE-WULF, Komela Mirçika Tirku hêrnayî' Dewleta tirki "Polonia 'ra 60 taireyê P.Z.L herinayi, 40 taira ardi tirkiya 20 taira palka kayseri de montaj jerdî. Ingilizistan 4 taire HAVILAND; 15 taire bombardimane BRISTOL rot Tirkia , Hamilka(ABD) 20 taira bombardiman MARTIN et 45 tairé bomba rdimani VULTEE rot tirkiya, tête pia 203 taireyé.¹²⁷

Henri Ponsot Sefiré Fransa é Konstaninopl Wezire Kare Tévéri Tévéri Yvon Delbos're 13-09-1937 namê rusna.« nika desté Tirkia 200 taira bombardimani et 350 pilote hu este. Seveta terazuna 1936 -1937 30 milyon LT birnay ra. Tirkia Amerika'ra 20 tayra

¹²³ Niadé- M. Kalman, Dersim Dîrenisleri inf Dr Ali KILIC Dersim isyanında Demenanların Silahlı Mucadelesi, p :415-418 1997

¹²⁴ Ambassade de France en Turquie ; Stamboul 10 aout 1937 AM N° 208 Exemplarie N°4 in 7 N 3227

¹²⁵ Ambassade de France en Turquie ; Stamboul 13 aout 1937 AM N° 208 Exemplarie N°4 in 7 N 3227

¹²⁶ Ambassade de France en Turquie ; Stamboul 13 août 1937 AM N° 208 Exemplaire N°4 in 7 N 3227

¹²⁷ Ambassade de France en Turquie ; Stamboul 8 août 1937 AM N° 208 Exemplaire N°4 in 7 N 3227

Glenn L . Martin sipariş kerdi. Her taira 1000 kilo bomba oncena. Tirkia her sere 305 taira herna. Serdare meclis vano serede 500 taira kemia.»¹²⁸

Verva kammy na honde çeki? Verva kamy honde taire bomnardimani? Merdena ho'ra des roji avê Mistefa Kemali ¹²⁹«ma dersimij» « wertei'ra dardi we» gereke saré wê nê dare we.»

Raporé sefarete Fransa ¹³⁰ na qesé ana 'ro zu na o « Nê manavraé girse Ordié Tirkia tède asma tebaxe mintika û koune Dersim operasyon kerdivi amei virastene neqeve hété nat berjia çeme Euphratie û Erzingan sima El Aziz (Xarpeto khan) hete Cerri. Berjia kou 3000 m. U Cao he çeme Dicle vejino. Berjia kou, neqevu rae zor dana. Perodais karu, raa pirde betonu bîrna. Di raé bingi estye. Raa zu ye cer cor Erzingan u Palo , awa biné nat doté El Aziz u Nazimiye de birina? **Nufuse Dersim 500.000 gula.**»¹³¹eve vatena na rapori” hedefe na manevru tède tafiyana kirmancune perodaiskaruna. Qiarkerdena 1937 tipia, Usare 1938 yi amai te lewe, oncia çek guret.”, Qommandaé na manevru General Kiazim Orbay o.» Hete dewlete 'ra kam amei vi manevru bivine?

Bê guman Celal Bayar; Fewz Cakmak, Weziré karé perodais, Femandaré eskheri'ra Asim Gunduz, di geberale bin Fahreddin Altay ve Izeddin Çalışlar.»¹³²

Jenoside mîlete ma de bêçika hezê eskeria dewleta tirki kamij vi?

Avê zu qîrderne û jenoside Koçgiri, Heze ordié 3 ine mîlete qîrkerdi vi, Jenoside Dersim na hêze femandari jenosido pil kerdo. ;« Qôlordié VI,Tugayo I, Qôlordié VII, Diarbakir”a dî tugayî, Qôlordié VII Toqat'ra , Erzurum'ra Qôlordié IX eve dî tugayi, Tawura Qomandaye Ararati, 2 Şoari alayi Bayazid 14 alayia Şoarune Urfa, Tabure tanku, 5 ekibe bombardimani nine'ra 19 taire Breguet, tairé çekoslavakia P.Z.L; tairé casusia Curtiss*Hawk, tairé Vultée, Smolik, Henkel; tédê pia 50 taira bombadimani , eve vatena Fevzi Cakmak 37 000 esker; vatena Dr Rustu Aras 50.000 eskher¹³³ 11 000; ostor,qatir; dewé bine deste dewleta tirki de vi.. Tédê na ordié tirkia dormé Dersim çor çarali birnai vi.»¹³⁴ Dewleta tirki eve honde çek u eskheru wuast jenoside Dersim vîrazo Rapore dewleta Fransa « Heze ordié tirkia dorme Dersim çarno'ro hu ver wast 10-20 tebağe merkeze perodaiskaru bombardiman kerd, peyecû piyadeyi kot perodais et bombe desti esti.Na pêrodaisde xeile eskhere tirki uzabiti amei kistene neqeve nine qumandan E.M.HUSREV kişia. Hete Dersimizu'ra zof mordem amei qirkerdene. Tayé kirmanci weşşî pê gureti bê mekeme dardi kerdi.»¹³⁵

Aşira Uswu ra Laze Qemer Agai Findik Axa, Aşira Demenu`ra laze Ciwrail Axayî Hessen Axa, Aşira Khûresu`ra Hessenê Yivrahîmê Qijî, mezele yine çin e. Ma vame tede Koye Dersim, Koye, Duzgin Bavai yine're Dergah vo.Jar û dare ma , jargenia welate ma jarrû darrê ma yine mêkan vo.Ma na sewa ho'de yine're darde vindeme. Seveta Yîne, Dadgéré(Mekeme) de International kerdo 'ra, ilan kerdo curm û Jenosido khe Dewleta qolonialista tirkiya kerdo,Mistefa Kemal , Ismet Inonu, Fevzi Cakmak, Sukru Kaya, Abdullah Alpdogan, Celalo Bayar, curumkaré, vêre sarê dinade yine mahkum keme. Seveta na sewe'ra ez biari'ra zon(zîman) ke , mi ve des û ponz Professorune Fransa ma serra 2000

¹²⁸ ETA,a .s. de l'aviation turque 15-10-1937 N° 2165, in 7 N3227

¹²⁹ Ambassade de France en Turquie ; Stamboul 3 nov 1937 AM N° 259, 7 N 3227

¹³⁰ ETA, AM,N°204, 8 septembre 1938, Ex .2, Au sujet des manoeuvres de l'Armée turque dans le Dersim en aout 1938, Secret

¹³¹ EMA, 2 eme Bureau ;AM No 204, le 8 septembre 1938 in 7 N 3227

¹³² Ibid/p.3

¹³³EMA ; AM N°204,p.9

¹³⁴ ETA, AM,N°204, 8 septembre 1938, Ex .2, Au sujet des manoeuvres de l'Armée turque dans le Dersim en aout 1938, Secret

p.4

¹³⁵ Ibid.p.5

asma augostose de dewleta tirki û Alamania ma dê Dadgera (Mekeme) ONU. Hurdi dewleti nê ameyî Mekeme. Nadafaé, ma qerar da, Destura Mekeme Internasyonala Curm û Jenosida Dersim û Qoçgiri vîrast, Kongra Mekemi'ra tepiya, Mekeme Internasyonala Curm û Jenosida Dersim û Qoçgiri jî ONG ilan keme. Zof araze,pak, van.Eve hozorû Dersimiz, imza erzene, vane “ez dewa kon”, imze kerdene linga vîrena, hema raa na lingé ma nê bena sere lizna Zogone International, na raé raa jara paçkîna, ez na hevalu'ra ez van” *domonê jara'a paçkine*”. Raa ma, raa Zagone Internasyonalia. Sazkerdena Mekeme Internasyonala Curm û Jenosida Dersim û Qoçgiri ya. Desture Mekeme ma , perodaise Sex Said Efendi, Şehidune serra 1921- hata Dêmdaiskaria Dersim juvin'ra cerra nê kena, nu perodaise zagona inetrnasyonali karê Mekeme ma o, kes bese ne keno sas bîkero.

Sima rind zonene khe Mezela perdaiskaru Kommune Parizî, Mezelxanê **Père La Chaisse** 'de Dêssê Fédéré o. Père la Chaisse de mezela Havale ma Yilmaz Guney, Dr Qhassemblou, Dr Şerekdandi û Azad û Avdîlî, esta, hema , Mezele, Seyd Rizaî, laze hu Uşen Resîk Efendi, Aşira Demenu ra, Ali ê Mir Z'ali é Silemani, Aşira Sixhesenu ra Hesên Axa

Kelpe emperyalizme tirk Mistefa Kemal , serdare Artesa tirk Fevzi Çakmak (11.1937) milete ma qîrkene.

Ewru dewleta qolonialista tirkia, name welate ma vurno, kerdo Tunceli. Avê, Dersim de cami ,qisley , qerekoli çiney vi, wela welate ma dewleta tirki xerepna. Ma, nê, na dewlete, nê ki namu û zagonue yine, sisteme yine, qewul ne keme, nas ne keme. Heto ju ra Dersim sero xeile hipotez arde ra zu. Dersim biyo kelepur. Heto bin ra Dewleta tirki, jar û dar e ma bomba kerdi, milete ma qirkerd, na jenoside fizik ra tipia jenoside kulturi, jenoside wela har u ua Dersim, jenosida biolojik eve politika baraju çirte erzenê, tede dewlemendia arkeolojie Dersim, jar u darune ma dana we. Dersim kerdi bîne ua baraju, bine ue de mend, manene. Na qesa sero, eve zone(zîmane) fransizi ma ONU(Sazumana Juyina Mileta-(SJM) rapore rusna,¹³⁶

Mistefa Kemal, Ismet Inonu, Fevzi Cakmak , Sukru Kaya, Kiazim Orbay Dersim ‘ra çi wuazene? Cinare ame Dersim, kar karé jenosid nio çik o?

Çik a, raştia Dersimî? Verva politika dewleta qolonialiste, çik a politika ma ? Kamê dost û dismene Dersim û Qoçgiri?

Vatena Arteşa Dewleta tirki hen kena araze khe “400 serra homat bese ne kerdo bero Dersim.

Dîsmen nişto ro, plan û qîrkerdena mîlete ma, az ve azê ihma keno, tayé xortu bîne namé **khurru’de** , perodaise mîletê kurdi ho’re kerdo dismen, raa na mordomu, dismenia dewleta qolonialista tirk de, vîraé fina’ra juvin verva kîrdasu..Beno khe tevgera kirdasu, bê bextiê kerda,xiraviniyé kerda, ji çepe tirku, muxtari kisté, seveta yine koé ma boné dewleta tirki bomba kerde, bîrrê ma, hégayé ma vêsne.Xorté ma berde qirkerde. Werezayé tirku Evdilah eve emre ho, perodaiskaré ma eve destê dewleta tirki berde dê kistene. Na rasta.Hema dismeno mao vîre, yî nîye, dîsmen dewleta kemalista kolonialista emperyalista Tirkiya wa. Stratejié ma verva dewleta tirkia emperyalista.Evdilah beno khe na dewlete’ra telexio. Dewleta tirk û Evdilah ju kodik’ra eve çemçig gonîa mîlete ma ma pia simîta.Ma

¹³⁶ Dr Ali KILIC, Lettre à l’ONU in www.pen-kurd-fransizî

ideolojié xêrêpiaié Evdilay're dîsmen îme. Politika Evdillah û xalune yiyê tirku juvin'ra cere nê keme. Manevra gevijsdaéna **Dersim-Gesellschaft für Wiederaufbau e.V** sarkerdena Alîşerî û Zarifa Xanîma; çûvvetena Aliyé Mirzalié Sîlemanî a. Reça gerilla, perodaise gerilla lilika çîmune Aliyé Hemede Mirzalié Silemania. Ma Stratejié hu sas nê keme. Pônz ses serira tipia Stratéjié gerilla vurino, ma gereke weletia gerilla rast kerime. Raa khe gerilla hu ver cena, gerilla're d'asimeneni kena, raa ma nia. Na raé de, raé dé çewta, bê bexta, xîravîn a. Raa mîlqia. Dismen na raa tîz keno, Ittihat û terraki, Teskilati Mahsusa'ra nat, poltika dewleta qolonialista tirk bine bandira Arteşa Dewleta tirkî de saz biya. Hermetê gerilla de re yî kîsene, yîne 'ra milki, lesa yine kene vist lete, sare gerillau cira kene, pê sare yine kaykene. Dewleta bê namusa tirkî, eve milyone eskhere hu kotara perodaikarune PKK dime. Tê de fekevîrtis wuazene khe gerilla çeke bero deslime dewleta fasist û kolonialiste kero. Tayê polikabere çewt ji vatena Mizraliyé Silemane Hemede « ewru tayé aşiri bié mij kotera eskhere dismenî ver. » Reça **Dersim-Gesellschaft für Wiederaufbau e.V** reça aşîrone berdeştia. Yîne vijer hu roto, ewru hu rosene. Ma dismene na poltika ime, dost û biraye milete Kirdasî ime, ma we hu kirmancîme, perodaise ma, perodaise Kirmanc û Kurdistan û Hermeni u Grek û Assyro Keldaniu pia sono.. Nijdié made, Mîlete Kurdî seweta sazkerdena dewleta Kurdistanî, verva dewletune tirk û persû u eravî dano pêro, ma piya bîne bandî'ra dewleta qolonialist û emperyalistê tirk û erav pers derime, qirkerkerdena ma, jenoside Dersim, parçe jenoside Kurdistan i o. Proja ma wa siyasi û ekonomik, demokratik a, akademik a rast a, pak a. Kei beno va bîvo, Dewleta Kurdistanî ke, ame virastene, sitatuyé **Dersim û Qoçgiri Dewleta Otonoma Federe wa. Zone xo,**” Kirdaskî û Kirmanc io. **Ma Têde sisteme kolonialiste dewleta tirkî, Dersim û Qoçgiri'ra dame we. Armanca, dewleta otonoma Federe ya Dersim u Qoçgiri, verva dewleta emperyalist û qolonialista tirk u eravu persi, perodaise juyina tekoşina hem û sarê(gele) bindest a.** Na perodais de rasizm çin o. Mana na sewe de, darkerdena sehidune ma û qirkerdena milete ma u welate na politika jenosid fizik u kulturi de juvin ra cera ne bena. Politika deprodaise ma dialektika, materyalista. Filozofia perodaise na wa.

Gama vîrene sazkerdena Parlemanto ê Dersim û Koçgiri ya Azad û serbiana. Neqeve Parlamanto ya Dersim û Koçgiri Konseya Dersim û Koçgiri esta. Bîne bînge Konseya ma de Dadgera Internationale Curme Jonoside Dersim û Koçgiri esta. Jenoside Dersim dadgera Internationale Curmî berdene, qerarê Dadgere ma wa. Ma seveta hu ni, seveta mîlete Haistané Natin seveta Milet Grekî û Assyro Keldani, eve destê Konseya ma, Parlomento ye ma Dadgera Internationale Curme Jonoside Dersim û Koçgiri sazkerdena, têdê mileti hu temsil kene. Ma jindore mekemi jede keme hira keme girs, dina'ra Huquqzani û zanistau Dadgera ho de za dame zî.

Taye mordemî kote gavaleke, dismenia çewte arda kerda Dersim. Deste huyo ju misnene'ra sarrî, (mîlete bîndesti) destê huyo bin peide dane dewletune dîsmeni. Yive hu qidîxe dismen'ra nûn wene. Kote'ra aşî'ru pazz kene arê. Ekhe destra bêro, sarê Alîşer Efendî newde cira kene bene rosene. Çikê Alîşer Famê Kurdistanî ardo werte. Mîstefa Kémalî her kes af kerd, Alîşer ef nê kerd. Eve destê Raiwer Qopé tereşî day kîstene. Xiravia dina arda kerd çolu, golu, bio hoa hoa hu. Gai çine cîte bi kere. çek e hu çino khe pêro de. Gerilla'ra milki kene khe çime dismen kuye. Gavaleke kene khe vase lao na mordemî çixaşî xîrtê, çerre. Nama ho de mî kerdîv araze. ”Çond rei mi wuast sima're, be bextia sima sera, bi nusnine, Ez hen fam kon khe, Pelga sima, bia pelga de milqi u. To re ma de, xanadania ma de. zanista ma de, milki çin e. A o khe milki keno, torjene hu dano zonié ho 'ro. Beno nemezê, beno leng, bağene ho, çeno, gestekar, çê ve çê fetelin o. Na raê, raa ma nia. Ma vere Parlamento ye dewletûne emperyalistu eve qesa çewte nê some. Dewlete emperyaliste Europa, doste dewleta tirkî. Europa 200 sera zurune tirku gost dana. Ma dadgera Haqê Mordemu'da

seve dewa rakerdena jenosidé Dersim some, wazeme khe dewleta Jenosidkara Tirkiya mahkum bîkerime, Jenoside Koçgiri û Dersime bî dime qewulkerdee.

Ma **Dersim-Gesellschaft für Wiederaufbau e.V** 'ra ave dewleta tirki dê **Dadgera(Tribunal) Organizationa Juyina Miletu. Ser ra 2002 'ra tepiya, 30-08-2002 e de, dewlata Alamania u Dewleta Tirkia piya dai Tribunalala Organizationa Juyina Miletu.** Ma 200 pelg u dokuman rusnai. Dewleta Alamani vatena hu rusne Qomisyone Haqe Politika Organizationa Juyina Miletu.Hema, Dewleta qolonialista tirk, ne ame.

Kar, kare Zanista o, kare domonu ni o. Historia famkerdise zanista'de hard û asmen ser o, zof teori peyda kerdi. Mordem wuast khe sirr û tilsime na dina, zagone matèriale na dina bî miso. Filozofu zu cewher qewul kerd.Tayine vaké, cewhere na dina ,**Ua,hewa, wela adir o.** Pée cû, fiiozofia héve hé, bia pilie,,filozofu qesa girse perskerde.Filosofune Çin de, Conficius, Wang Tchong, Hindistan'de filozof Kanada, Hellenika'da Versokratiki¹³⁷. Platon û Aristoteles, dina sero vatena hu, kerde araze, rošta hu arde rié dina.Cewhere dîna sevata Thales'i **oua**, Anaxirnandros'i(to apeiron) **né oseai**,Anaxagoras'i (vous) aqîl,seveta Herakleitos'm adir .Seveta Epikuros'i (atoma) atom a. Di prinsibe filozofi este, Prinsibo zu matèriale. prinsibo bîn idéal. Seveta pr insibe matèriale,dina esta, material a, atomu'ra virajia. Atomu'ra qéeri dina çina. Herçi atomu'ra vejio, virajio, yeno dina, beno pil, mireno. Merdene'ra tipiya, zovina dîna; axrete çîna.Nu materializmo. "Ma eştime, merdis çino, merdis ame ma çin-ime" vano Epikuros. Famo girs, zonaiso, ma çutiri estime, hen çutiri çmnirne.Nu filozofia materializme dialektiko. Seveta prensibe idéalî, dina atomu.'ra ni virajia. Dîna, ro'ra, eve iradeé Haqi'ra ama dîna. Merdene 'ra tipia axrete esta, ro nemerd iso. Nu idéalismo. Politika idealiste sime bena tari.

Seveta Prosedura Tribunalala Organizationa Juyina Miletu , sazkerdena zu Dadger de gere kerdene, da gerekedis, çae gere kedis, Dadger-Dadgera= Tribunalala) prinsibe rastia perodaise jenoside Dersimi a.. Mi eve desture (statut) Daggera Internationala Curme Cher u Jenosida Qoçgiri u Dersim saz kerde. Seveta na karri, Sociologia Jenosid sero, mi çor kitavi nusnai 20.000 dokumani ard tê lewe. Nika, waxt ewe Kongra araze kerdena Daggera Internationala Curme Cher u Jenosida Qoçgiri u Dersimi a. Nijdi, na kar xelesme.

Historia Dersim sero, karo khe taé xortu virasto, çewto, ne rasto. Zone ma sero ki vatena yîne çîn a. Yî eve dokumane dewleta tirki, sarê Dersim morene. Na morais çewto,xîravino, bara raştîé 'ra dûri o. Mordemo nê zônağ hewsarê dewleat tirki beno erzeno sarê hu.Torné Mîlle Gomemişi kotiv'ra Lenge Sadîq Perincek dîme, Jenosidé Hermniû inkar keno.Ewru Lengé Sadîk Perîçek Ergenekon'de ji Torné Mîlî Jenosidé Hermeniû inkar keno.

Têde dokumane dewleta tirki çewte, puç e. Dokumana arşiva Fransa mordise saré Dersim zovina vana.(rapora N* 204-08-09-1938 Attacha Militaria Ambassade Fransa ye Tirkiya, sere qirkerdena milete Dersim asma agustosa 1938 de) qesa cêrr vana:

"Koune Berzune Gola Dersim de manevra ê girşe eskhere dewlata tirki, asma agustus a 1938 corr nate Çême Eufratte miane Erzingan u cerc dot verva El Aziz(Xarpeto khan o, naten) de dewam kerd. Berjia koune Dersim 3000 m berza, Koê Dersim birin e. Zof Çêmî ji Tigris(Dijle) gola Dersim 'ra vejine. Zof zora gemu ne xorine Dersim kotene, pirde darine khe eskhere tirki viraste, têtê Dersimizu rizne, wêsne,darde we. Dewlete nika pindu ne, betoni dana virastene. Di rai nika ame qedenais, raa jue, corr nate Erzingan-hata Palo,

¹³⁷ , Présocratiques, * Theales. Amximenes; Anaxagoras. Purmenides. Leukipos. Demokritos

awa bine cerr hata nate El Aziz amei qedenaene. Sare Derin 500.000 roê motrdemi e."(Çîmê, EMA,Buro-2, nusxe, 1,2,3,4 u 5). No documano ra dust khe, Çime kare sima karzanista ni a, qefçîlia dewleta tirkia.Eve vatena dokumana tirki, Sare Dersim nême sare Dersim o khe do qirkerdene. Ji tu, nama 20-11-1937 de rusna Kamara Miletu sare Dersim 100.000 kes cene.400.000 Dersimij kata şî? Ne zonağîa sima, sima bene vere dewleta tirki; Sima rind zonene khe mave çeren do pêro.Ma bine bandira siyasiya keşî nê kotime. Sima, vatena mî geletne.

Historia Dersim sero, karo khe taé xortu kerdo, jede çewto, kritika kare sima, gama virene nia.

Qesa bine, aqilberune to, famkerdiso sima çewt misne.Mesala kirmacia Dersim u Qocgiri sero, gelete ma çîn o.Mia sazkerdena dewleta federa Desim u Qocgiri ki bine bandira keşî ne kerda.Eve fame me, sazkerdena dewleta federa Desim u Qocgiri re, dismen milete Kurdistan ni o, sare kirdaşt nio, dismen dewleta qolonialista fasista Tirkia wa. General Mehmet Yasar Buyukkanit milqi une sima ra kuno huais. Be bextiê khe esta, mordeme dorme sima dere ji yi ye ke sare Alişer Efendi birno berdo dove Dewleta tirki eve u mantiqe yine be bext gureyene. Karo khe ez kon, nu siyaste PKK ki ni o.Mi ni, xale tu o rameti Dr Baran raa Evdilaye Reha 'ra şî. Mi serra 2002 ne asma Xeilaşt de PKK ra nama rusne, mi vake Evdilaye Reha(A.Ocalan) Ajane Etamajore Titkia o. Kare Dr Ismail Besikci u Kare Evin Cicek sero, kritika mi asma temuza 2006 www.peyamaazadi.com sero dardebiyana, teza doxtora filozofia 1000 pelg Hemedede irzali ye Sileman u Meleka Hemedede Mirzalie Silemani u Huschene Hesene Mile Uschen re ithaf kerde.

Sima rind zonene khe Kurdistan, sera 1916'de Sykes –Picot, bê qerarê mîlema bare kerd.; Tirku, farsu, eravu, Kurdistan talan kerd.. Eve vatena Jacob Künzler sera 1916 de 300.000 kirmanc da bar kerdene. Eve vatena Mesudî, 700.000 kirmanc Kurdistan'ra kerd tever..Dewleta tirki, Milete ma qirkerd, qedena. Eve vatena Cemil Paşa Zade Ekrem" sera 1917'de eve emre Mistefa Kemal 400.000 Kirmanc Kurdistana Bakura kerde tever.Laze Cemil Paşay vano " Sera 1917 de asma zimistonia vîrene de eve amire Mistefa Kemal, kirmanc eve zor rusnay Konia. Qafila kervanu gereke Diyarbekir'a bî amene, bî şiyene.Qê tuha qoçberu nê dene. Mistefa Kemal amir dayvi khe kam ke zu kilo ardu yaki genim dano qoçberune kirmancu , u kes gereke berone kîstene.. Keso khe, nun, ard, genim roseno,dano kirmancu, u mordem yeno kistene.. Na barkerdene de 400.000 kirmanc telef bi.Ma ke milete ma o khe perodais(herv) de telef bio yi say bî kerime, milyone jede kirmanc telef bio şio."

Cemil Paşa Zade Ekrem vano, "ez nika wuazon ke sime ve hu, siyasete Mistafe Kemal fam bikere dismenia Mistefa Kemal verva netevîé Mîlete Kurdi sima ve hu bi vine."(Arkiva Dewleta Fransa,7 N 3241-Bulletin de Presse, 15-07-1925 N+158, p.110); Sera 1916 de Mistefa Kemal eve dewleta'ra pia Italia dijdia nusha vîraste. Ji Italianu, Ingiluzu, fransizu, Bolşeviku, Kemalîstî're çek kîrîsnayî..Milete grek, ji milete hermeni qîr kerd qedena. Perodaise Qafqasya 'de 700.000 hermeni merd.; Enver Pasay Sarîqamîş de se hozor (100.000) kirmanc qîr kerd. Bine bandira Kiazim Qerabekir 'de 16.000 şoariye kirmancu kerd perodais. Qoçgiri'de mîlete da qirkerdene.Mistefa Kemal Diyap Axa rusna Qoçgiri, khe kirmanci çekune hu bî are teslime dewleta tirk kerre.Alişer, Heider Beg, yine, qesa Diyab Axai peiser este. Milete ma çeke hu teslime dewkleta tirki ne kerd. Milete ma vora zimistoni 'de gile Kouné Dersim'ra xeta aşira xaina Diyab Axai'ra ame qîrkerdene.. eve vatena amika mî, Sengalê, **Torna Mîlle Wuşene Péé Vili,çena Hesene Pîthali,é Mîlê Wouşeni**«...(Demenu 've Avasu) dênê pêro 38i ra ave, uza dênê pêro, bîra, bîra! Seyd Rızay ciniya ho çêna Diyap Ağay, ciniya huya pilê çêna Diyap Ağay. A sîrede ni ki çê

Demenu de vi, (Sey Riza) vake, „ez sima de yen hure, sima mîde hurê menê, yane ez simade yen hure, yane pêro nêdime“. Amey uza çêunê Demenu, Demenu ki tey pêro nêda. Dora ave tey dene pêro. Niade Demenu her aşire de, kami de ke pêrodine, qeytan kêşi payro hurenîya cî nêdane. Kêşi yanê tey qe bese nêkerdene pêrodê. Her aşire de diyenê pêro, 38i ra ave, her aşire de diyenê pêro, kêşi ki bese nêkerdenê tey Demenu de pêrodê. Biraê horê rind rê vajine, Seyd Rızay ciniya ho çêna Diyap Ağay ardi vi wertê çê Demenu, yanê mî de bêrê hure. Demenu ki tey amey hure, tey amey hure»¹³⁸. **Sengal Xatun, Torné Use' Alé Betth 'te qesey kerdivi**,« vake, esker amê şî, esker amê şiyenê, vakê, kou ra çeki mende, çeki mendê!... Peê coy Xelil Begi vake, "**çiye de Hukmati kounê Dêsimi de mendo, degerê ho degerê Dewleto...** " .goe ma peê coy gînay me pu ro ke, sene çeki kounê Dêsim de mendê, loni pire çekune, derey butu pire çekune, dêma ka na **pusula** viya, yoxro ke, uyo ke Ko ra biyo dirvetin merdo, serva dey vanê, çeki Ko ra mendê. Va vaze rê, qesto zur kenê, nuyo ke na Ko ra biyo ma ki şime vejiayme 'ro kou. Xelê mîletê ma şî tesmil bi, zona? Hama waxto ke yi qırr kerdî, u taw xevera ma çine vi. Qut bila, qut bila xevera ma şine vi, çitur qırr kerdê. Yi mîlete ma ita ard pêser qırr kerdê. Na Marçığ de ard pêser qırr kerd. Waxto ke bizonene teewww... u taw

dina biyenê tariye. Eke bizonene yinu benê uza qırkenê, ninu tıfongê ho kerdenê têwerte esker uza butu qırr kerdenê, hazete hu yo... Momîd (Biraê Mirzali yo) tesmil biyay vi, Momîdê ma tesmil biyay vi. Ciniya Momîd vi ye, wae ho Çezale vi ye, a ni çor nia tesmil biyay vi, rewra

¹³⁸ , **Sengal Hatune** , Torna Mîlle Wuşene Péé Vili, çena Hesene Pîthali, é Milê Wuşeni

tesmil biyay vi. Yi rewra tesimal bi. Waxto ke Ağleri est 'ra dare...Seyd Riza ke **Momîd, Hermeta ho 've Ğezale yi Marçığ de kıst?** Ya, Momîd (Momîdê Silê Hemi) yi Marçığ de kıst. Momîd vake ke, na Hesen Ağay (Hesê Alê Heşî) ra vati vi, "Heso, vato, ez khêmançe cînen, ni lee mı de na qereqol ewk beno... ni ma qırkenê, tı bê, bîje bîremime, a na domonu bîje bîreme, ez peê coy sîma dîme yen, ez khêmançe cînon, hata ke na qereqol lewe de vi yo, ninu fin hewn, ez ki yen..."

Dadgera Internationale Curme Jenoside Koçgiri Dersim verva devleta kolonialist û Emperialista Tirquie, qeraro cerin cena, na qerar rusnena Cour Penale Internationale(CPI) Courv Interntaionale de Justice de Lahey, Cour Européenne des Droits de l'Homme:*

Dadgera Internationale Curme Jenoside Koçgiri Dersim berakarune Enver Pasa, Talalt Cemal Pasai, têdê pia haqa Mustafa Kemal ,İsmet İnönü ; Celal Bayar, Fevzi Çakmak, Sukru Kaya,Abdullah Alpdogan, Nourettin Pacha, Ibrahim Tali , Fevzi Cakmak, Fethi Okyar Abdullah Sabiha Gokçen, Ibrahim Tali, Dr Bahaddin Chakir, Dr Nazim, Mustafa Renda, Halide Edip Adivar, Kazim Ozalp, Ahmed Muammer, Halil Pacha, Mustafa Necati, Rauf Orbay, Topal Osman, Dr Tevfik Rustu, Midhad Sukru Bleda, Mehmet Sukru Saraçoğlu, Huseyin Cahit Yalçın, Ziya Gokalp, Hafiz Mehmet, Halit Karsilan, Shemsi Kara, Eyup Sabri, Suleyman Askeri, Omer Kuşçubasi, Dr Refik Saydam, Prof.Dr ; Tevfik Salim Sağlam. Mehmet Nuri Conker, Falih Rifki Atay, Tahsin Mazer, Sabit Sagirolu, Prinçizade Fevzi., Mustafa Muglali, Kazim Orbay, Salih Omurtak, Nafiz Gurman, Nuri Yanit, Nurettin Baransel, İsmail Hakki Tunaboyu, Fevzi Menguç, Rustu Erdelhun, Ragip Gumuspala, Cevdet Sunay, Cemal Tural, Memduh Tagmaç, Faruk Gurler, Semih Sancar, Kenan Evren, Nurettin Ersin, Necdet Urug, Necip Torumtay, Dogan Gures ;İsmail hakki Karadayi, Huseyin Kivrikoglu, Hilmi Ozkok, Yasar Buyukkanit et Ilker Basbug. Teyyip Erdogan re seveta curmune Jonosid ; Curmune Şêrr, Cûrme verva Mordemiati, curme verva mîlete maé bîn dest qîrkerde, imha kerdene jenosid kerdene Koçgiri û Dersim qera idam wazena.

1/ Ji Enver Talat ; Cemal Mustafa Kemal suçdare, jenoside Hermenieu, Greku, Assyro Keldani, mîlete bindest Kirmanc û Kirdasu no, Mîstefa Kemal, nna mîleti eve Xoter Tirku Ittihat û Terraki Tesklialt i Mahsusa jenosid kerde, ama vîrena 1917 400/000 kurd , Kurdistan'ra eve zor kerd tever. Mîstefe Kemal Fevzi Cakmak, Sukru Kaya İsmet İnönü pia qeraro dijdiya da mîlete maé Koçgiri wertera dard we, azê Koçgiri bîrna, jenosid kerd.

2- Mustafa Kemal (1920-21) mîlete Koçgiri jenosid kerd 15 perodaiskare Koçgiri darde kerdi eve des hozoru mîle ma da jenosidkarene, Milete Koçgiri welat'ra eve zor kerd tever,

3- Ji Enver , Talat û Cemal , Mîstefa Kemal ve suçdarune cori zu politika remne. Dersim de1936 hata 1941 170.000 kirmancé Dersim, Domoni, cini, comardi, qîrkerdi, dewa Marçik 250 çeye aşira Demenu qîrkerdi , meyî qaz verda ser vêsnaî

4- Ji Enver , Talat û Cemal , Mîstefa Kemal ve suçdarune cori zu, Tertele Koçgiri Sex Said û Dersim ' eve tairu bomba kerdi, Tertele Seyh Said Efendi de 350seete de 350 ton bomba este, mîleta ma ad qîrkerdene.

- 5- Dewleta kolonialista emperialista tirkia eve zor, welate ma isgal kerd, zonê ma dard we, çel û çuke mare jenoside kuturel tatbik kerd.
- 6- Serdare Dewleta kolonialista emperialista tirkia Mistefa Kemal , eve Zagone Dersimé 1935 , eve plane sistematike dewleta, aze mîlete wertera da we, jenosid kerd.
- 7- No jenosid de Serdare Dewleta kolonialista emperialista tirkia Mistefa Kemal caé hu guret, tatbiqate jenosid de hazir û nazir vi, eve emre yî , perôdaiskarê welatê ma, roza 15-11-1937 de, **Seyd Riza**, laze hu **Uşen Resîk** Efendi, Aşira Demenu ra, **Ali ê Mir Z'Ali é Silemani**, Aşira Sixhesenu ra **Hesen Ağa** Aşira Uswu ra Laze Qemer Ağai **Findik Axa**, Aşira Demenu`ra laze Ciwrail Axayî **Hessen Axa**, Aşira Khûresu`ra **Hessenê Yivrahîmê** Qijî, **dess û zu** pérodaiskarê Dersim Xarpêt`de eve qerarê Mistefa Kémalî darde kerdî. Roza Dardekerdene de Mistefa Kemal Xarpetto wêsaé de vi, evê amr yî, darde kerdî, lesa şehidune ma vêsnaî..
- 8- Dewleat Ingilizi; Devleta Alamania Firma Henkel, Krupp; téde qommandanu Alaman u Fransa Ingiluzune pilote tirku seveta Jenoside Dersim talim kerde curmûkare jenoside Desimi e, Dewleta Fransa, Dewleta Italia, Dewleta Cekoslovakia Dewleta Avusturia, Amerika, Russia, Curmune Şêrr, Cûrme verva Mordemiati, curme verva mîlete maé bîn dest qîorkerde, imha kerdene jenosid kerdene mîleta pia barekerdo, Dadgera ma haqa yine de idam wazene, dewa tazminat kena`ra

QERAR:

Dadgera Internationale Curme Jenoside Koçgiri Dersim berakarune Enver Pasa, Talalt Cemal Pasai, t    pia haqa Mustafa Kemal ,Ismet Inonu ; Celal Bayar, Fevzi  akmak, Sukru Kaya,Abdullah Alpdogan, Nourettin Pacha, Ibrahim Tali , Fevzi Cakmak, Fethi Okyar Abdullah Sabiha Gok en, Ibrahim Tali, Dr Bahaddin Chakir, Dr Nazim, Mustafa Renda, Halide Edip Adivar, Kazim Ozalp, Ahmed Muammer, Halil Pacha, Mustafa Necati, Rauf Orbay, Topal Osman, Dr Tevfik Rustu, Midhad Sukru Bleda, Mehmet Sukru Sara oglu, Huseyin Cahit Yal in, Ziya Gokalp, Hafiz Mehmet, Halit Karsilan, Shemsi Kara, Eyup Sabri, Suleyman Askeri, Omer Kuşubasi, Dr Refik Saydam, Prof.Dr ; Tevfik Salim Saglam. Mehmet Nuri Conker, Falih Rifki Atay, Tahsin Mazer, Sabit Sagioglu, Prin izade Fevzi., Mustafa Muglali, Kazim Orbay, Salih Omurtak, Nafiz Gurman, Nuri Yanit, Nurettin Baransel, Ismail Hakki Tunaboyu, Fevzi Mengu , Rustu Erdelhun, Ragip Gumuspala, Cevdet Sunay, Cemal Tural, Memduh Tagma , Faruk Gurler, Semih Sancar, Kenan Evren, Nurettin Ersin, Necdet Urug, Necip Torumtay, Dogan Gures ;Ismail hakki Karadayi, Huseyin Kivrikoglu, Hilmi Ozkok, Yasar Buyukkanit et Ilker Basbug. Teyyip Erdogan re seveta curmune Jonosid ; Curmune Ő rr, C rme verva Mordemiati, curme verva mîlete ma  b n dest q orkerde, imha kerdene jenosid kerdena Koçgiri   Dersim qera idam da.

Dadgera Internationale Curme Jenoside Koçgiri Dersim haqa Dewleat Ingilizi; Devletla Alamania Firma Henkel, Krupp; t de qommandanu Alaman u Fransa Ingiluzune ppilote tirku seveta Jenoside Dersim talim kerde curm kare jenoside Desimi e, Dewleta Fransa, Dewleta Italia, Dewleta Cekoslovakia Dewleta Avusturia, Russia, Amerika Curmune Ő rr, C rme verva Mordemiati, curme verva mîlete ma  b n dest q orkerde, imha kerdene jenosid kerdena mîleta pia barekerdo, Dadgera ma haqa yine de idam da, dewa tazminat kena'ra.

Dadgera Internationale Curme Jenoside Koçgiri Dersim na q raru rusnena Organisatione Juyina M letu, rusnena Cour Penale Internationale(CPI) Courv Interntaionale de Justice de Lahey, Cour Européenne des Droits de l'Homme:

B  Nam 

Dadgera Internationale Curme Jenoside Koçgiri Dersim
Dr Ali KILIC Parsi 15-11-2008

